№ 39 ԿԻՐԱԿԻ, 22 ՓԵՏՐՎԱՐԻ

1915

ՔԱՌԱՍՈՒՆԶՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԿԻՐԱԿԻ, 22 ՓԵՏՐՎԱՐԻ № 39

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի. ամսական 85 կոպ.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул., № 21.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆօն № 2—53

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.
Տպարանի տելեֆօն № 67.

ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ՍԵԶՈՆ

Մարտի 5-ից մինչև ապրիլի 15-ը Թիֆլիս.

ԽՄԲԻ ԿԱԶՄԸ.

Դերասանուհիներ՝ Աչխէն, Զարէլ, Ցամիկ, Ղարախանեան, Մայսուրեան, Սեւումեան և ուրիշներ։

Դերասաններ՝ Ալիխանեան, Ազեան, Գրիգ, Դաւիթ-խան, Մանուէլեան, Մկրտչեան, Մուրադեան, Մելքոնեան, Սուրաբեան, Սեւումեան և ուրիշ.

ՌԵՊԵՐՏՈՒԱՐ.—«Արցունքի ծով»—Շահ-Պարոնի, «Ազատութեան ճանապարհին»—Ազարեանի, «Հին Աստուածներ»—Շանթի, «Մելիքի աղջիկը»—Լէօի վէպից փոխադր. Ս. Ազամեանի, «Նազինէ»—Շիրվանզադէի, «Հարեմ» Նազարեանի, «Մեծ յանցաւորը»—Սոլոլչիկով-Սամարինի և ուրիշներ։

Կազմված է առանձին մարմին, որը պ. Լէօի հսկողութեամբ աշխատանքներ է կատարում յատուկ պատրաստութեամբ ներկայացնելու «ՄԵԼԻՔԻ ԱՂՋԻԿԸ», դերասանուհի Ս. Ազամեանի փոխադրութեամբ։ Մանրամասնութիւնները աֆիշաներում։

Ռեժիսոր՝ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ

Յուշարար՝ ԶԱՐԶԱՐԵԱՆ

տ. 102. 1—1

Պուշկինսկայա փող. վրա, Ուզդափ. Հոգևոր Սեմին. նախկին շէն. մէջ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՆՈՐ

ՃԱՇԱՐԱՆ „ՕՍՏԵՐԻԱ"

ուր պատրաստվում է ամեն օր, կարգ ելից, ամեն տեսակ ուտելիք թէ եւրօպական և թէ ասիական, նոյնպէս և՝ ԽԱՐՉՕ, ԴՕՄԻ և ՍԱՑԻՎԻ։

Ամեն օր կարելի է ձեռք բերել տաք պիրօժօկներ.

Բուֆէտին կից կայ բիլիարդ։ Բոլոր ուտելիքները պատրաստվում են փորձված խոհարարի հսկողութեան ներքոյ։ Մաքրութիւն, ծառայողների քաղաքավարի վերաբերմունք և ամեն տեսակ յարմարութիւն։

Տարդանորդ՝ Ընկ. (Վ. Ե. Տեւեքելի (Ի. Ս. Աբրաշիձէ (Վ. Ս. Թօպուրիա.

տ. 104. 2—1

ԿՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ եւ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Ռտիշչևվսկայա 13, տէլէֆօն 4—21.

Ընդունելութիւն թէ կանացի և թէ ներքին, նոյնպէս և վիրաբուժութեան կարիք ունեցող մնայուն стаціонаръ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից) վաղօրօք գրվելու պայմանով։

Ընդունելութիւն՝ կանացի հիւանդ. ամեն օր՝ ժ. 11—12 առ.։

Հիւանդանոցի բժիշկները

Ա. Ա. Ցարումթինեան
Ն. Ն. Վեսելօվզօրով
Վ. Ա. Զակրժեվսկի
Ի. Գ. Կալամկարեան
Ա. Ա. Նօվիցկիյ
Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան
Ա. Ր. Փիշէր
Ս. Պ. Տահպարոնեանց

(հ. կ.) տ 970. 100—31

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Մ. Ց. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

նախկին օրդինատ. Մոսկվայի համալսարանի և ասսիստենտ Բեռլինի համալսարանի պրոֆ. Պօզնէրի։

Ընդունում է հիւանդներին միզասեռական, սիֆիլիսի և կաշուի հիւանդութիւններով, առ. ժ. 10—12, երեկ. ժ. 4—6։ Սօլօլակ՝ Ռտիշչևվսկայա փող. սեփ. տուն, № 1, հրդեհաշէջների բնակատեղիի դիմացը, տէլէֆօն 10—58.

(չ. ու. կ.) տ. 875. 70—62

ԲԺԻՇԿ

Շուշանիկ Նարաբեան

(Մասնագէտ կանանց հիւանդութիւնների եւ մանկաբարձութեան)։

Ընդունում է հիւանդներին՝ (առ. ժ. $12^1/_2$—2. (եր. ժ. 4—6.

Հասցէն՝ Սօլօլակ, Ռտիշչևվսկայա փ. № 1. Հեռախօս 10—58.

(ե. հ. կ.) տ. 784. 100—68

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Ս. Գ. ԿԵՕՆՃԵԱՆ

պլոմբ, արհեստական ատամներ, ատամի հեռացումը առանց ցաւի։

Ընդունելութիւնը ամենայն օր.
Առաւ. 10—2 ժ.
Երեկ. 4—7 ժ.
Կիրակի օրերը 10—12.

Լերմօնտօվսկայա փողոց № 1. մուտքը Նրբափողոցից։

տ. (հ. կ.) 804. 0—88

ՈՂՋՈՒՆՈՒՄ ԵՆՔ

«Մշակի» այսօրվայ համարում տպված հեռագիրը Էջմիածնից ծանուցանում է, թէ մարտի 1-ին, Վեհ. Կաթողիկոսի տնօրինութեամբ, նշանակված է համագումար բոլոր այն հաստատութիւնների և կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչներից, որոնք զբաղվում են հայ փախստականներին օգնելու և խնամելու գործով։

Այդ խորհրդակցութեան անհրաժեշտութիւնը և կարևորութիւնն առաջին անգամ արծարծեց «Մշակը», և ապա Հայ Նպաստամատոյց Ընկերութիւնը նախաձեռնութիւն ընդունեց կազմակերպել այդ խորհրդակցութիւնը, բայց հանդիպեց խոչընդոտների՝ այլ հաստատութիւնների կողմից։

Ուրախ ենք, որ այժմ իրագործվում է արծարծված գաղափարը, և նախաձեռնողն է մի հեղինակաւոր իշխանութիւն՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, և այդ նախաձեռնութեան առաջ պէտք է չքանան բոլոր տարաձայնութիւններն ու խոնարհվեն բոլոր հաստատութիւնները և մարմինները, որոնք զբաղված են հայ փախստականներին օգնելու գործով, և ուղարկեն իրանց ներկայացուցիչներին՝ մասնակցելու խորհրդակցութեան։

Հեռագիրը սահմանում է և խորհրդակցութեան օրակարգը, նոյնը, որի մասին մենք անհրաժեշտ էինք գտնում խորհրդակցութեան գումարումը, այն է՝ միութիւն, համերաշխութիւն, համաձայնեցում հաստատելու օգնող բոլոր մարմինների գործունէութեան մէջ և, բացի դրանից, կազմակերպելու փախստականներին հայրենիք վերադարձնելու գործը, այսինքն այն գործը, որ առաջինըստանձնեց Հայ Նպաստամ. Ընկերութիւնը և ապա հանդէս եկաւ նաև Հայ Գիւղատնտեսական և Տնայն. Ընկերութիւնը նոյն ծրագրով։

Խորհրդակցութիւնը պէտք է աշխատէ ստեղծել կապ, համաձայնութիւն բոլոր մարմինների միջև, բաժանէ աշխատանքը, որպէս զի նա լինի արդիւնաւէտ և արագ, և գործի ընդհանուր ղեկավարութիւնը կենտրոնացնէ մի մարմնի ձեռքում։ Օրինակ, ֆինանսական կամ դրամական մարմինը կարող է առանձին լինել և կենտրոնացնել միայն բոլոր նուէրները, իսկ բուն օգնութիւն ցոյց տուող կենտրոնական մարմինը պէտք է լինի ոչ թէ Թիֆլիսում, այլ կամ Երևանում, կամ Իգդիրում, կամ Էջմիածնում, իբրև գաղթականներին աւելի մօտ վայրեր։

Շատ լաւ կը լինէր, որ մասնակցութեան հրաւիրված բոլոր կազմակերպութիւնները ներկայանային Էջմիածնի համագումարին՝ զինված տուեալներով, ճշգրիտ և մանրամասն տեղեկութիւններով, որոնց հիման վրա միայն կարող է խորհրդակցութիւնը գալ որոշ եզրակացութեան։

Ողջունելով Էջմիածնում կայանալի համագումարը, մենք յոյս ունենք, որ խորհրդակցութիւնը կը տայ բեղմնաւոր արդիւնք յօգուտ թշուառ հայ փախստական-գաղթականների։

Հ. Առաքելեան

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ԴԷՄ

ՌՈՒՍ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

21 փետրվարի

ԹԻՖԼԻՍ.—Պաշտօնական։ Կովկասեան զօրաբանակի շտաբի կողմից.

Փետրվարի 19-ին մեր զօրքերը նախկին աջողութեամբ շարունակեցին առաջանալ Ճորոխի երկրում։

Մնացած ուղղութեամբ ռազմական ընդհարումներ չեղան։

ԴԱՐԴԱՆԵԼԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

20 փետրվարի

ԼՈՆԴՈՆ.— Փետրվարի 19-ին ծովակալութիւնը յայտնում է.

«Դարդանէլի ռմբակոծութիւնը շարունակվեց չորեքշաբթի օրը։ Նաւատորմի հրամանատարը դեռ չէ ուղարկել տեղեկութիւններ նեղուցների ներսում ձեռք բերված հետևանքների մասին։

«Դուբլին» ռազմանաւը կործանեց նեղուցների մուտքի մօտ հակիչ կայանը Գալլիպօլի թերակղզում.

«Սապֆիրը» ռմբակոծեց Թիւրքաց մարտկոցները և զօրքերին Էդրամիտի ծոցի զանազան կէտերում.

«Բ.» բերդի մօտ Ջարդվեցին վեց նոր տեսակի դաշտային թնդանօթ։ Ընդամենը փչացված են 40 թիւրքական թնդանօթ։

«Ֆրանսիական զրահանաւերը ռմբակոծեցին Բուլաիր բերդը և կործանեցին Քաւակի կամուրջը»։

ՆԻՇ.— Անհագին նշանակութիւն տալով Դարդանէլի ռմբակոծութեանը, պաշտօնական «Սամօուպրավան» գրում է. «Դարդանէլի փակումը ռուսական առևտրին պատճառել է միշտ էլ, և մանաւանդ ներկայ պատերազմում, անհագին կորուստներ, որի պատճառով Բօսֆորի, Դարդանէլի, ինչպէս նաև Ցարգրադի նշանակութիւնը Ռուսաստանի համար ակներև է։ Ռուսաստանի ձգտումը դէպի Կ. Պօլիս՝ չէ կրում իմպէրիալիստական բնոյթ, այլ հանդիսանում է առաջնակարգ տնտեսական անհրաժեշտութիւն։ Ռուսաստանը միշտ հանդիպել է անարդար արգելքների իր հարաւային հարստութիւնները բաց ծովը հանելու վերաբերութեամբ, իսկ այժմ կը հասնի հարցի արդարացի լուծման ժամը։ Ներկայումս բացի Գերմանիայից և Աւստրիայից ոչ ոք չէ կարող արգելք լինել Ռուսաստանի այդ արդար ձգտմանը։ Ռուսաստանը ժառանգել է և ընդունել է Բիւզանդիոնի կուլտուրան, հետևաբար, արդարացի ու բնական է, որ Բիւզանդիայի մայրաքաղաքը իր ս. Սօֆիայի հետ պատկանի նրան»։

ԱԹԷՆՔ, 18 փետրվարի (ուշացած).— Դարդանէլի ռմբակոծութիւնը աջողութեամբ շարունակվում է։ Կործանվել են 7 անհամեմատ ուժեղ ամրութիւններ և մի քանի ամրացած բանակավայրեր, ուր պայթեցված են ռազմամթերքի ու վառօդի պահեստներ։ Ցամաք իջած զօրամասերը յարձակումներ են գործում Թիւրքերի վրա, հարկադրելով նրանց փախչել երկրի ներսը։ Սարասփահար ծովափնեայ ազգաբնակութիւնը փախչում է կացարաններից։ Կ. Պօլսի պաշտպանումը առաջ է բերում սովակարող է քրիստոնեաների կոտորած ստեղծել։ Այդ կը ստիպէ Յունաստանին եռանդով հանդէս գալ ի պաշտպանութիւն իր հայրենակիցների։ Յունաստանի հասարակական կարծիքը անմիջապէս միջամտելու կողմն է։

ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

20 փետրվ.

ԿԱՀԻՐԷ.— Ստոյգ աղբիւրներից տեղեկացնում են, որ Կիրէնայիկեում գտնվում են գերմանացի օֆիցէրներ։

Ադդիս-Աբէբայից տեղեկացնում են, որ Աբիսինիայում բնակվող Թիւրքահպատակ հայերը, նրանց միջնորդութեան համաձայն, ընդունվել են ռուսահպատակութեան մէջ։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.—Բեռլինից հաղորդում են, որ այնտեղ է հասել Ջավիդ-բէյը «Դէտ-Պիւբլիկի» Թիւրք պատգամաւորի և Կ. Պոլսի գերմանական դեսպանատան խորհրդատուի ուղեկցութեամբ։

(Լրագիրներից)

◆ Ռուսական ականանաւերը Տրապիզոնում նորից ջրասուզել են մի քանի փոքր նաւեր։

◆ Ստամբուլի խուժանը, դրդված մոլլաներից, ջարդ է սկսել Թիւրքիայի թշնամի պետութիւնների հպատակների տներում և աւերել է գոյքը։ Գերմանական տները ոստիկանութիւնը պաշտպանել է։

◆ Դաշնակից նաւատորմը Դարդանէլում ամեն օր ծախսում է 200 ական։

◆ Սօֆիայից հեռագրում են, որ Էնվէր-փաշայի կեանքի դէմ կատարվել է անաջող մահափորձ։

◆ Թիւրքերը շտապով Ասիայից զօրքերին փոխադրում են Դարդանէլ՝ Բօսֆորի մուտքը պաշտպանելու նպատակով։ Գերմանացիք բերդի են վերածել Իշխանաց կղզիները։

◆ Դարդանէլի ներքին բերդերը ռմբակոծելու համար նշանակված է անգլիական դրէդնօուտ «Թագուհի Ելիսավէտա», որ զինված է 8 հատ 15 դիւյմանոց թնդանօթներով, որ 42 վերստի վրա արձակում է 60 պուդ ռումբ։

◆ Բուլղար զօրքերը գրաւելու են Միդիա-Էնոս զօրագիծը, եթէ դաշնակից նաւատորմը երևայ Մարմարա ծովում։

◆ Թիւրքաց գահաժառանգը մեկնել է Վիեննա։

◆ Կ. Պոլսում ցրւում են թռուցիկներ, կոչ անելով դադարեցնել կործանարար պատերազմը։

◆ Պրինց Սաբահ-Էդդինը հեռագիր է ուղարկել սուլթանին, որով խնդրում է հաշտութիւն կնքել։

◆ Վերսկսվել է Դարդանէլի ռմբակոծութիւնը։ Նեղուցն են մտել 52 նաւ և 4 ռազմանաւ։ Ռմբակոծում են Սարոսի ծոցի դիրքերը։

◆ Զօրքեր են իջեցնում ափերը։ Նոր ռազմամթերքներ զօրքերի հետ միասին մօտեցել են Դարդանէլին։

◆ Սուլթանը հեռացել է Կ. Պոլսից։

◆ Երուսաղէմից արտաքսվել են 18,000 հրեայ, դրանց թւում և յայտնի Բէյլիսը։

ՃՈՐՈԽԻ ԱՐԻՒՆԱՆԵՐԿ ԱՓԵՐԸ

(Սեփական Թղթակցից)

II

Դեռ Արդուինի, Արդանուշի Թուրքերը ոտքի չէին բարձրացել, դեռ օսմ. զօրքը

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՆՈՒԱԳՈՒՄԸ

(Էլեգիա)

Բնութիւնը սոսկալի հարուած էր տուել նրան. մօրից կոյր էր ծնվել...

Նա իր չքաւոր ծնողներից որևէ բան ստանալ անկարող եղաւ, որը պէտք գար՝ թէ իր ապագայի և թէ խեղճ ծնողներին նեցուկ լինելու համար, այդ իսկ պատճառով՝ նրա կուրութիւնը նրանց համար մի ծանր բեռն էր։

Ծնողներն էլ վճռեցին իրանց որդուն դարձնել աշուղ. և նա դեռ շատ փոքր հասակից ջութակ ածել սովորեց. դեռ ես եօթը տարեկան հազիւ լինէր, որ սկսեց փող աշխատել։

Հայրը՝ բացի ծեր լինելուց թէև հիւանդ էլ էր, բայց և այնպէս էլի նա էր ման ածում անբաղդ որդուն փողոցներում, իսկ որդին միմիայն նուագում էր՝ ոչինչ չը տեսնելով և ոչ իսկ գաղափար ունենալով իր արգահատելի գոյութեան մասին. ի ծնէ կուրութիւնը նրան ստիպել էր բոլոր ուշն ու ուշադրութիւնը իր լսելիքի վրա կենտրոնացնել։

Ահա այդպէս էր սկսվել նրա կեանքը։

Նրա տասներկու տարին նոր էր լրացել, երբ ծնողները վախճանվեցին, և նա մնաց մեն ու մենակ և, զգալով իր անօգնականութիւնը, սկսեց սաստիկ տառապել։

Իր քաշած այդ տառապանքները՝ իր համար իսկ աննկատելի կերպով՝ ջութակի միջոցով էր արտայայտում։ Ահա պատճառն այդ էր, որ մարդիկ սիրով ու մեծ ախորժանքով էին լսում նրա նուագումը։

Շնորհիւ այդ բանի՝ զգալապէս աճեց նրա եկամուտը, սակայն ոչ իրա համար, որովհետև նրան ման ածողը՝ խեղճը մեռցնելով, գողունի օգտվում էր նրա այդ եկամուտով. իսկ նա էլի ապրում էր այնպէս, ինչպէս առաջ էր ապրել, ցնցոտիներում, կիսաքաղց ու կեղտի մէջ կորած։

Նա՛ լուռ տառապելով՝ իր գոյութիւնը մի կերպ քարշ տուաւ մինչև 20 տարեկան հասակը՝ իր սրտի զեղումը թափելով ջութակի ձայների միջոցով։

Սակայն բաղդը կոյրին էլ ժպտաց. մի ջահել ու համեստ օրիորդ, որ՝ լինելով նրա հարևանուհին՝ յաճախ էր լսել նրա նուագումը, սիրահարվեց վրան։

Բայց այդ սիրոյ մէջ շահադիտական նպատակ չը կար, այլ կարեկցական սէր էր այդ, որ օրիորդին զգացել էր դէպի անպաշտպան ու դժբաղդ արարածը։

Խեղճ երիտասարդը մնաց ապշած. նա չէր հասկանում, չէր կարողանում պատկերացնել իրան այնպիսի մի երջանկութիւն։

Ընտանեկան անդորր կեանքը լուսաւորեց նրա գոյութիւնը։

Նա այժմ գիտէր թէ ում համար է ապրում. իսկ երբ զաւակ էլ ունեցան, այն ժամանակ նա իր կուրութիւնը բոլորովին մոռացաւ։

Եւ նա երջանիկ էր. կեանքը ժպտում էր նրան։ Նրա նուագումը ասես թէ կեանք, առողջութիւն և ուրախութիւն էր արտաշնչում, որի շնորհիւ էլ նրա եկամուտը շատ աւելի աճեց։

Նա գիտէր, որ իր երեխան հէնց որ սկսի ազատ ման գալ ու խօսել, պէտք է իր ուղեկիցը լինի։

Այդ միտքը ոգևորում էր նրան...

Եւ նրա այդ ցնորքը շուտով իրականութիւն դարձաւ։

Ընտանեկան կեանքի անդորրութեան մէջ աննկատելիօրէն անցան տարիները, ու երբ երեխան հինգ տարեկան եղաւ, սկսեց հօրը ուղեկցել փողոցներում։

Կոյրը իր սքանչելի նուագումով գրաւում ու հիացնում էր ամենքին... Զի որ նա նուագում էր իր զաւակի համար։

Առատ եկամուտի շնորհիւ երեքի կեանքը ևս զգալապէս լաւացաւ։ Յաճախ նա վաղ էր վերադառնում տուն՝ բաւականաչափ դրամ բերելով հետը։

Ահա այդպիսի ժամանակները նստում էր կնոջ կողքին և նուագում միմիայն նրա համար. իսկ կինը՝ լռվին գոհ իր ստեղծած երջանկութեամբ՝ քնքոյշ սիրով էր շրջապատում ամուսնուն։

Միայն ափսոս, որ երաժշտի երջանկութիւնը երկար չը շարունակվեց։

Կինը հիւանդացաւ, իսկ ամուսինը ոչինչ չը գիտէր նրա հիւանդութեան մասին, որովհետև նա տեսնել անկարող էր, մանաւանդ որ կինը՝ ամուսնուն վիշտ չը պատճառելու համար՝ ծածկում է նրանից իր հիւանդ լինելը...

Սակայն հէք կնոջ տանջանքները հետզհետէ աւելի սաստկացան, այժմը սկսեցին սպառվել։

Ահա միայն այդ ժամանակ կոյրը գլխի ընկաւ, թէ կինը հիւանդ է։ Եւ երբ շուտով համոզվեց այդ բանում, նա էլ իր հերթին՝ կնոջ սիրտը չը կոտրելու համար՝ սկսեց ծածկել նրանից իր վիշտը և աշխատել շինծու ուրախութեամբ մխիթարել նրան։

Նա այժմ ուշ էր դուրս գալիս տնից ու սովորականից էլ շուտ վերադառնում։

Եւ գալուն պէս նա նստում էր կնոջ մահճակալի վրա և երկար նուագում նրա սիրած եղանակները։

Ամուսնու այդ նուագումներից թեթևանում էին հիւանդի տանջանքները...

Սակայն կոյրի աշխատանքը շատ պակասեց, որովհետև տանից դուրս գալով շատ կարճ միջոցով՝ հէնց որ մի քիչ դրամ էր ձեռք բերում, անմիջապէս շտապում էր իր սիրելի հիւանդի մօտ...

Մանաւանդ մի օր շատ անաջող եղաւ. որդու ուղեկցութեամբ՝ նա երկար թափառեց փողոցներում և միայն ուշ երեկոյեան կարողացաւ վերադառնալ տուն չնչին գումարով։

Ոտքը ներս դնելուն պէս՝ նա լսեց մենակ մնացած հիւանդի ծանր շնչառութիւնը...

Հիւանդը՝ որ երկար ժամանակ սպասում էր ամուսնուն, կամաց, շատ կամաց, հազիւ լսելի ձայնով կանչեց ամուսնուն, որ մօտենայ։

Րիզէից, Խօփայից չէր անցել Միլօ, Խօթա, երբ Իմէրխեվի Թուրքերը գերել և իրանց մէջ բաժանել էին Շաւշէթի հայ ժողովրդին։

Երբ այս գոյժը հասաւ Արդահան, շաւշէթցի այն բոլոր երիտասարդները, որոնք գտնվում էին Արդահան, միացան գնացին Օքրոբագէտ, որպէսզի իրանց հարազատներին ազատեն։ Հէնց որ 33 երիտասարդ մտան Շաւշէթ և ուղղվեցին Օքրոբագէտ, տեղական Թուրքերից նշանակված չետաները անմիջապէս նրանց կալանաւորելով բանտարկեցին Օքրոբագէտի ս. Յովհաննէս եկեղեցում։ Այդ 33 հոգուց միայն եղբ. Զաքարեանները Թուրքերին տեսնելիս փախել-ազատվել և լուր էին հասցրել Շաւշէթում կատարվածների մասին Արդահան։ Յովհ. Այվազեանն էլ փախել էր Բեզաուկ-Կայից և ժողովրդի սոսկալի վիճակի մասին լուր հասցրել Շաւշէթի տարաբաղդ վիճակով հետաքրքրվողներին։

Դրանից յետոյ ընկան Արդուինն ու Արդանուշը ռուս. զօրքի, տեղական ապստամբների և չետաների ձեռքը։ Օլթի մօտ ռուս. բանակը, Սարըկամըշի վրա յարձակվեց, բայց Շաւշէթի վիճակը մնաց անփոփոխ, Շաւշէթում ապրող 2500 հոգի հայ գիւղացիները մնացին մինչև օրս անյայտութեան մատնըված։ Նոյնպէս լուր է ստացված, թէ Օքրոբագէտի եկեղեցում բանտարկվածները սովամահ են արված և դրանց դիակները նեխվել-մնացել են այնտեղ, Օքրոբագէտի աղջիկներից փէշքեաշ են տարել Ախալցխայի բէգերին, Կարսի գիւղերի աղաներին, բայց մնացածի հետ ինչպէս են վարվել, դեռ մինչև օրս անյայտ է։

Երբ Թուրք չետաները սկսեցին շարժվել և Իմէրխեվում պարզեցին ապստամբութեան դրօշակը, Շաւշէթի և Արդանուշի մէջ գտնված Ռաբաթ կամ Ենի-Ռաբաթ գիւղի շէնականները դիմեցին Արդահան և խնդրեցին իրանց օգնել՝ տեղափոխվելու Արդահան։ Տեղական զինուորական վարչութեան հրամանատարի կարգադրութեամբ, կօզակ մի օֆիցէր, 30 կօզակի և 35 կամաւորի օգնութեամբ, դիմել էր Ռաբաթ՝ նոյեմբերի 3-ին և 120 տուն ժողովրդին բերել Արդահան ու փրկել։ Նոյն սպան որպէսզի զսպէ շրջակայ Թուրք գիւղացիներին՝ ասել էր նրանց.

— 6000 կօզակ են գալիս Իմէրխեվ ապրելու, որոնցից 1000-ը պիտի պատսպարվեն Ռաբաթում, մնացեալները Շաւշէթի Թուրք գիւղերում։ Շուտ պատրաստութիւն տեսէք։

Նա կանչել էր գիւղական մուխթարներին և հրամայել, որ Շաւշէթի Թիւրք գիւղերից հինգը դատարկեն կօզակների համար։ Այդ լուրն այնպէս էր շփոթեցրել Իմէրխեվի Թուրք ազգաբնակութեանը, որ նրանք սարսափեցին, թէ իրանք կոտորվելու են, կօզակները վրէժխնդիր են լինելու։ Բայց սպան երբեք նպատակ չունէր, հրաման էլ չունէր ընդհարվելու միսիւլման ազգաբնակութեան հետ, քանի որ նրա միսիան կայանում էր ենի-ռաբաթցիներին ազատելու մէջ, և նա ազատեց, բերեց հասցրեց Արդահան նոյեմբերի 17-ին։

Այս լուրն որ հասաւ Արդանուշ և Տանձօտ, Թուրքերի սիրտը կրակ ընկաւ, թէ այսօր-վաղը 6000 կօզակ նախ կը մտնեն Իմէրխեվ ու Շաւշէթ, կը մաքրեն երկիրը ապստամբներից, ապա կանչնեն Արդահանցի [illegible]

նոյեմբ. 10—15-ին Զալալբէգ Աջարեցին տեղական սոցաժնիկների, կամաւորների և մի 50 կօզակի հետ գնար Շաւշէթ, նա կը կարողանար չորս քրիստոնէական գիւղերի ազգաբնակութիւնն ազատել և չը թողնել, որ տեղական Թուրքերը աջարացիների հետ միասին Չարդէջին այրերին և երեխաներին, բաժանէին կանանց ու աղջիկներին։

Այս բոլորից յետոյ, այնպիսի մասլ ու մութ ամպերով է պատած Շաւշէթի չորս գիւղերի պատմութիւնը, որ մինչև չը զսպվի Աջարայի ապստամբութիւնը, չի կարելի իմանալ, թէ ի՞նչ խաղ խաղացին չորս գիւղի գլխին գազանաբարոյ տեղական Թուրքերը՝ աջարացի, լազերի և իրանց բէգերի հետ։

Ալէքսանդրօպօլ Ատրպետ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—o—

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
20 փետրվ.

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.— Պաշտօնական՝ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Ամբողջ զօրաճակատում Նէմանի և Վիսլայի միջև յամառ կռիւները շարունակվում են։ Մի քանի ռազմավայրում մեր զօրքերն աջողութեամբ առաջացել են։ Մօցարժէ գիւղի մօտ մենք ձեռք ենք ձգել 6 գնդակացիր և գերել ենք 4 օֆիցէր ու մի քանի հարիւր զինուոր։

Կարպատներում, Զալիշչինից դէպի հարաւ մենք գրաւեցինք թշնամու մի ամրութիւն։ Աւստրիացիների յարձակումները երեկ աւելի թոյլ էին։

Արևելեան Գալիցիայում մեր զօրքերը փետր. 19-ին մտան Ստանիսլավով և աջողութեամբ անցան Լուկվա գետը։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Հաղորդում են, որ Պրասնիշի մօտ մենք վերցրել ենք ընդամենը 12 թնդանօթ, 29 գնդակացիր համապատասխան սայլերով, 122 արկղ ռազմամթերք, մի աէրօպլան։

Գրօդնայի մօտ մեր գերած գերմանացիք պատմում են, որ 4 օր շարունակ նրանք հաց չէին ստանում. թաք կերակուր նրանք ստանում էին մէկ կամ երկու օր մի անգամ։ Ամեն մի վաշտի մէջ կան 70 հոգի ստամոքսի հիւանդութեամբ։

Օսօվէցի բերդը խիզախօրէն մարտնչում է պաշարողական թնդանօթների դէմ։

Կարպատներում աւստրիացիների յարձակումներն ամենաերեք թուլանում են։

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
20 փետրվարի

ՓԱՐԻԶ.— Պաշտօնական հաղորդագրութիւն. «Փետրվարի 18-ին օդագնաց կապիտան Գապալը ռմբակոծեց և հրդեհեց Բօղվէլլի մօտ գերմանական վառօդի պահեստը, Լօնսաւէլլինգէնից 23 կիլոմետր դէպի հիւսիս։

«Գերմանական աէրօպլանը ապարդիւն

Չոլու թեամբ ռմբակոծեցին թշնամու դիրքերը։ Շամպայնում մենք առաջանում ենք, գերելով Մէնիլի մօտ 100 հոգու։ Մէնիլի հիւսիս-արևելեան կողմում թշնամին նոր հակայարձակումներ գործեց, բայց մենք վանեցինք։ Արգօնեան բարձրաւանդակում նոյնպէս մենք վանեցինք թշնամու յարձակումները։ Վերդէնի մօտ մենք ցած գլորեցինք գերմանական մի աէրօպլան, որի երկու օդագնացները գերի ընկան»։

ԾՈՎԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
20 փետրվարի

ՓԱՐԻԶ.—Ծովային մինիստրութիւնը հաղորդում է, որ գերմանական սուրզմբեայ նավակը «Y. 8» ջրասուզվել է Դուվրի նաւատորմի հականականուաւերի ձեռքով. նաւաստիները գերվել են։

ՀԱՄԱԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
19 և 20 փետրվ.

ՀՌՈՄ.—«Մէսաջէրօ» լրագիրը տալիս է պատգամաւոր Ջակոմաֆէրրիի նամակը, որ պնդում է, թէ Կապրի կղզու վրա երևան է հանվել գերմանացիների կառուցած գաղտնի բերդ։ Պատգամաւորը յայտնում է, որ կառավարութիւնը արգելել է տալ այդ փաստը միջազգային յարաբերութիւններն ի նկատի ունենալով։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.— Գեներալ Պօն այցելեց լազարէթները։ Երեկոյեան գեներալը մեկնեց Պետրօգրադից Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբը՝ յանձնելու ֆրանսիական շքադրամները։ Կայարանում հասարակութիւնը գեներալ Պօյի պատւին կազմեց համակրական ցոյց, հրաժեշտ տալով նրան «վիվ լա Ֆրանս» բացականչութեամբ։ Գեներալը և նրա ուղեկիցները պատասխանում էին «վիվ լա Ռիւսի» բացականչութեամբ։

ՏՕԿԻՕ.—Ճիտոյում ճապօնական իշխանութիւնները յարգանօք գրաւեցին գերմանական բանկում $1^1/_2$ միլիօն իէն։

ՍՕՖԻԱ.— (Ուշացած)։ Առանձին հանդիսաւորութեամբ տօնվեց Սան-Ստեֆանոյի դաշնագրի տարեդարձը։ Բոլոր եկեղեցիներում մատուցվեցին պատարագներ։

ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ ՊԱԼԱՏՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
19 փետրվարի

ԼՕՆԴՕՆ.—Հարց ուղղվեց, թէ հաղորդվա՞ծ է, արդեօք, Մեծ-Բրիտանիային ֆրանս-ռուսական դաշնակցական պայմանագիրը թէ՞ ոչ. Գրէյը պատասխանեց բացասաբար։

Այն հարցին, թէ համաձայնութեա՞մբ է վերաբերվում, արդեօք, մեծ-բրիտանական կառավարութիւնը չէզոք երկիրներում արտայայտված այն մտքին, որ պէտք է Բելգիայի ամայութեանը վերջ դնել, Գրէյը պատասխանեց, որ դրան հասնելու միակ միջոց կը լինէր այն, որպէսզի թշնամին հեռանայ Բելգիայից։ Եթէ չէզոք տէրութիւնները պատրաստվում են աջակցել դաշնակիցներին դրանում, դա շատ լաւ կը լինի. այլապէս անօգուտ է ուշադրութեան առնել այդօրինակ խորհուրդները։

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻ ՊԱԼԱՏՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
19 փետրվարի

ՓԱՐԻԶ.— Պօլ Մէնիէն խնդրեց հերթական ընդունել պաշարողական դրութիւնը վերացնելու առաջարկութիւնը։

Վիվիանին ասաց, որ պաշարողական դրութիւնը հաւանութիւն գտաւ պարլամենտից և այդ դրութիւնը վերացնելու կամ պահելու մասին կարող է քննութիւն ունենալ միայն կառավարութիւնը։ Նրա կարծիքով, դեռ չէ հասել ժամանակը պաշարողական դրութիւնը վերացնելու համար։ Վիվիանին մատնանշեց, որ կառավարութեանը չի կարելի կշտամբել, թէ նա օրէնքից դուրս կերպ ճնշում է ազատութիւնը երկրում։ Կառավարութիւնը հպարտ է նրանով, որ նա ոչնչից չէ վախենում մի երկրում, ուր ամեն ոք աշխատում է իր աշխատանքով գերազանցել միւսից ընդհանուր բարիքի համար։

Մէնիէն, ընդունելով ի տեղեկութիւն կառավարութեան յայտարարութիւնը, ետ վերցրեց իր առաջարկութիւնը։

Վերջում պալատը 472 ձայնով ընդդէմ 95-ի ընդունեց ոգելից ըմպելիքների վաճառումը սահմանափակելու օրինագիծը։

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
20 փետրվարի

ՏՕԿԻՕ.—Կիոտոյում խորհրդակցութիւններ է կայացնում Ճապօնիայի բուդդայական գլխաւոր աղանդը՝ Հնդկաստանի, Միջին Ասիայի և Թիւրքիայի մահմեդականների մէջ բուդդայականութեան պրոպագանդա մղելու համար։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Ներքին գործերի մինիստրութիւնը թոյլատրել է գումարել Մոսկվայում մարտի 23-ից մինչև 29-ը աշխարհագրութեան դասատուների համագումար։

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան կառավարչի նախագահութեամբ սկսվեց ուսումնարանական շրջանների հոգաբարձուների խորհրդակցութիւնը։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

✦ Ֆէրդինանդ արքան ունկնդրութեան է ընդունել Բեռլինի սեղանաւոր Մանտէլբաումին և շնորհել է նրան բուլգարական շքադրամ։

✦ Հռոմից հաղորդում են, որ, լուրերի համաձայն, Անգլիան Արգէնտինայում գնել է 1916 թ. բերքը։

✦ Վէստֆալիայում հանդիսաւորապէս բացվել է շների սպանդանոց։ Գերմանական լրագիրներում յայտարարութիւն է տպված, թէ լաւ գներով շներ են գնվում։

✦ Պրասնիշի մօտ գերմանացիք կռւի դաշտում թողել են 5000 սպանված։

✦ Հեղինակաւոր ռազմագէտների կարծիքով, Օսօվէցի մօտ եղած գերմանացիների դրութիւնը աւելի ու աւելի դժուարին է դառնում։ Մենք գերմանացիներին նեղում ենք և թևից և թիկունքից։ Հաւանօրէն՝ գերմանացիները մօտ օրերս կը դադարեցնեն իրանց գործողութիւնները Օսօվէցի մօտ։

✦ Ներքին գործերի մինիստր Մակլակօվը մեկնեց Գերագոյն Զօրահրամանատարի կայանը։

✦ Աւստրիացիները մասնաւոր կերպով դատարկել են Չերնօվիցը, տանելով նաև պատանդներին։

✦ Ստանիսլավում ամբողջապէս անձնատուր են եղել աւստրիական երեք վաշտ սայլերի հետ միասին։

✦ Շանխայի ջրերում երևացել է գերմանական մի ռազմանաւ։ Ճապօնացիները վերսկսել են օրանումներ կատարելը։

✦ Աթէնքից հեռագրում են, որ փետր. 19-ի խորհուրդը վերջնականապէս որոշելու էր Յունաստանի հանդէս գալը։ Հաստատ տեղեկութիւն կայ, որ այդ հանդէս գալը անխուսափելի է։ Բուլգարիան հաւաստիացումն է տուել Յունաստանին, որ ինքը չէզոք կը մնայ։

✦ Պարիզից հեռագրում են, որ ուրբաթ օրը բելգիական թագաւորը և թագուհին շրջեցին և դիտեցին Դիւնկերկի մօտերքը, որի ժամանակ գերմանական օդաչուները շարունակ ռումբեր էին նետում։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՅՕԳՈՒՏ ՀԱՅ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ

—

Ստացանք՝ 1) Լուգանսկից, Մկրտիչ Այվազեանից, հանգանակված տեղական հայերի մէջ, 25 ր. (ցուցակը կը տպվի), 2) Վօրօնէժից, Շաղակաթ Վարդանեանի ձեռքով հաւաքված 26 ր. (ցուցակը կը տպվի), 3) Գանձասարից, անտառապահներ Ե. Վանունցից, Մ. Մարգսեանից, Ե. Վարդանեանից և Դ. Ղազարէկեանից՝ 4 ր., 4) Թիֆլիսում, Ա. Ջաղէթեանից, փետրվարի ամսավճարը 20 ր., 5) Շիրվանից (Պարսկաստան) Խաչատուր Ցովսէփեանի միջոցով հանգանակված տեղական հայերի շրջանում՝ 135 ր. (ցուցակը կը տպվի), 6) Գորեաչիկլիւչից, Շմաւոն քահ. Կարաքեհեանից, հանգանակված հայերից 6 ր. 30 կ. (ցուցակը կը տպվի), 7) Աֆանասիէվսկի պօստիկից (Կուբանեան շրջան), Շմաւոն քահ. Կարաքեհեանից, հանգանակված հայերից 18 ր. (ցուցակը կը տպվի), 8) Գանձակից, Հայկ Ելչիբէկեանի միջոցով հանգանակված հաւաքոյթի ժամանակ, 19 ր., 9) Նաւթլուղից, Ալ. աւ. քահ. Վարդանեանի միջոցով, հանգուցեալ Ովսաննա Դիարբեանի հոգեհացի ժամանակ հաւաքված 7 ր. 50 կ.։ Ընդամենը 260 ր. 80 կ.։ Նախորդ ստացված 12421 ր. 02 կ. գումարի հետ (տես «Մշակ» № 33) ստացել ենք 12,681 ր. 82 կ.։

ՅՕԳՈՒՏ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻ

—

Ստացանք՝ 1) Զարջուլից, Աբգար Յակոբեանի միջոցով, հանգանակված Ս. Մուրադեանի տանը նրա դստեր մկրտութեան հանդէսին՝ 30 ր. (նուիրել են Ա. Յակոբեան՝ 10 ր., Ս. Մելքումեան՝ 6 ր., Ստ. Մուրադեան՝ 6 ր., մի ոմն 3 ր. և Գ. Շարոյեան՝ 5 ր.), 2) Արկադիէ Սեմեօնօվսկօյէից, ինժ. Նիկ. Բաղդասարեանի միջոցով հանգանակված տեղում (տես նաև «Մշակ» № 33) 300 ր., 3) Գանձասարից, Վանքի կալուածների կառավարիչ Դ. Տէր-Զաքարեանից 5 ր., 4) Հին-Նախիջևանից, Սարգիս Տէր-Մինասեանից 10 ր., 5) Թիֆլիսում, Ա. Ջաղէթեանից, փետրվարի ամսավճարը՝ 20 ր., 6) Կուշկայից (Անդրկասպեան երկիր), հանգանակիչներ Ա. Խուբլարեանից, Թ.

[illegible]

Պոլ—կօ

ԹՂԹԱԴՐԱՄԻ ԿՈՒՐՍԻ ՏԱՏԱՆՈՒՄԸ[*]

III

1914 թ. յուլիսի 16-ից առաջ պետական [illegible] 1,227 [illegible] 400 միլիոն [illegible] 827 միլ. ռուբ. [illegible]

Թողեց, որի կարիքը մի քանի պահանջների բաւարարութիւն տալու համար էր. նախ՝ բիւջէում առաջացած բացը ծածկելու համար, որը առաջացաւ օղու մենաշնորհի վերացմամբ. երկրորդ՝ հսկայեալ պատերազմական ծախսերի համար. և երրորդ՝ արդիւնաբերութեան համար վարկ բաց անելու համար, որը զգացվեց անմիջապէս պատերազմի յայտարարումից յետոյ։ Նոր թղթադրամների այս խոշոր թիւը չէր ազդի ռուսական բուբլու կուրսի վրա,—ասում է պրոֆ. Բերնացկի,—եթէ չը լինէր աւելի նոր թղթադրամների բաց թողնելու անթադրութիւնը։

Պատերազմի յայտարարմամբ անգլիական բանկը զգաց դրութեան լրջութիւնը և երկու անգամ աւելացրեց իր ոսկու ֆոնդը, այն ինչ՝ ռուսական ֆոնդը ոչ միայն չաւելացաւ, այլ և չը պահպանեց իր նախկին վիճակը, իր նախկին քանակութիւնը։ Ռուս-ճապօնական պատերազմից յետոյ Ռուսաստանը իր արտասահմանեան հատուցումների համար 500 միլ. ռուբ. ոսկի ունէր Ֆրանսիայում պահեստ, որի վրա մինչև այսօր մօրատօրիում էր յայտարարել ֆրանսիական կառավարութիւնը և ուրեմն անգործութեան էին մատնվել այդ ոսկիները. բացի այդ, Ռուսաստանը իր նոր պատուէրների համար Անգլիայում, անգլիական կառավարութեան պահանջով, տեղափոխեց 75 միլ. ռուբլի ոսկի, որը մեր ոսկէ ֆոնդից տրվեց անմիջապէս։ Այդ երկու հանգամանքը շատ խիստ անդրադարձաւ մեր թղթադրամ ռուբլու վրա. դրա հետևանքն այն էր, որ 20% էժանացաւ մեր թղթադրամը։ Դրանով ի հարկէ չը վերջացաւ խնդիրը. կառավարութիւնը մնացել էր երկսայրի սրի մէջ. մի կողմից ռուսաց արտաքին առևտուրը պահանջում էր կառավարութիւնից ոսկի բաց թողնել նրա հատուցումների համար, իսկ միւս կողմից վախենում էր ոսկին թողնել դուրս, որի նուազումը երկրի ներսում աւելի վատ պիտի ազդէր բուբլու կուրսի անկման վրա։ Ահա այստեղ է որ երևան եկան ֆինանսական ռեֆորմների նոր ծրագիրներ։

Ռեֆորմիստներից մի քանիսը կարծում էին, որ պէտք է աշխատել միմիայն ոսկին դուրս չը թողնել երկրից, որպէսզի ոսկու ֆոնդը չը պակասի և աւելի մեծ տատանումներ չառաջացնի թղթադրամի կուրսում. բայց դրանք մոռանում էին, որ արտաքին առևտրի հատուցման համար պէտք է որ ոսկի թողնէին երկրից դուրս, քանի որ 500 միլ. ռուբ. Ֆրանսիայում անգործութեան էր մատնվել։ Երկրից դուրս գալով ոսկին արտաքին վարկը կամրապնդէր և արտասահմանեան ոսկին կը սկսէր հոսել դէպի մեր երկրի ներսը. այնուհետև ոսկու ֆոնդը աւելացնելու համար օղու մենաշնորհի վերացման տեղը պէտք է սահմանվէր հասութահարկը, ծածկելու համար թէ բիւջէի բացը և թէ ֆոնդի պակասը։ Սակայն այդ ծրագիրը ետ մղվեց կառավարութիւնից, որից յետոյ միակ միջոցը մնացել էր միայն արտաքին փոխառութիւնը, որը պիտի հնարաւորութիւն տար Ռուսաստանին հատուցանելու իր արտաքին պարտքերը և վերականգնել բուբլու ընկած արժէքը։

Բացի այդ առաջարկներից, վերջին առաջարկը կոմս Վիտտէինն էր, որը վերաբերում է գլխաւորապէս ոսկու արդիւնաբերութեան ուժեղացման Ռուսաստանում։ Կոմս Վիտտէի կարծիքով՝ Ռուսաստանում տարեկան 200—300 միլիոն ռուբլու ոսկի կարելի է արտադրել փոխանակ այն չընչին 60 միլ. ռուբլու քանակին, որ այժմ է տալիս մեր ոսկու արդիւնաբերութիւնը։ Անկասկած, ներկայ դէպքում, երբ Ռուսաստանը ոսկու մեծ կարիք ունի, կոմս Վիտտէի առաջարկը կարող է մեծ նշանակութիւն ունենալ, եթէ միայն այդքան ոսկի արտադրութիւնից յետոյ Ռուսաստանը կարողանայ պահել այն իր երկրի ներսում։ Պէտք է նկատել, որ ոսկու արտադրութիւնը երկրի ներսում դեռ չի նշանակում, որ այդ ոսկին կը մնայ երկրում և դուրս չի գնայ. դրա փայլուն օրինակը կարող են ծառայել Գերմանիան, Անգլիան, Ֆրանսիան, որոնք ոսկու արտադրութեամբ չեն զբաղվում, բայց ոսկով ամենահարուստ երկիրներն են. Նրանք իրանց ոսկին ստանում են Աւստրալիայից, Կալիֆօրնիայից և Աֆրիկայից ո՛չ թէ գնմամբ և կամ թէ այլ միջոցով, այլ շնորհիւ իրանց աջող հաշվի բալանսի. այնպէս որ՝ որքան մի երկրի հաշւի բալանսը աջող է, նոյնքան էլ շատ է հոսում ոսկին դէպի այդ երկիրը։ Ռուսաստանի հաշւեկշիռը աջող չէ Անգլիայի, Ֆրանսիայի և Գերմանիայի դիմաց. այդ պատճառով էլ՝ որպէսզի մեր արտադրած ոսկին մնայ մեր երկրում, մեզ հարկաւոր է ունենալ առանձին արտասահմանեան ոսկու ֆոնդ մեր արտաքին պարտքերը հատուցանելու համար, որպիսի պարտքերը հետևեալ պատկերն են ներկայացնում.—Ֆրանսիային մենք տարեկան 170 միլ. ռուբլի ենք վճարում թէ փոխառութիւնների տոկոսների և թէ նրանց մասնակի հատուցումների համար. Գերմանիային՝ 80 միլօն ռուբլի, իսկ Անգլիային ու Հոլլանդիային 50 միլ. ռուբլի։ Ընդամենը 300 միլ. ռուբլի։

Այսպիսի պայմաններում անհրաժեշտ էր դարձել արտաքին փոխառութեան խնդիրը, երբ վերջապէս այս տարում դրութիւնը պարզվեց և նշանակալից փոփոխութիւն կրեց մեր դրամական վիճակը։ 500 միլիօն ռուբլի ռուսական ոսկին ազատվեց ֆրանսիական մօրատօրիումից, իսկ անգլիական ու ֆրանսիական վարկային հաստատութիւնները $1^1/_2$ միլիարդ վարկ բաց արին Ռուսաստանի համար։ Սրանից յետոյ արդէն խնդիրն ստանում է որոշ կերպարանք։ Ազատված՝ 500 միլ. ռուբլով Ռուսաստանը ապահովում է իր արտաքին պարտքե-

[*] Տես «Մշակ» № 38.

խաչատրեանից, Ա. Մելիքսէթեանից և Գ. Մարութեանից՝ 82 ռ. (ցուցակը կը տպվի)։ Ընդամենը 447 ռ.։ Նախկին ստացված 5178 ռ. 22 կ. գումարի հետ (տես «Մշակ» № 31) ստացել ենք 5625 ռ. 22 կ.։

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Հայ Նպաստամատոյց Ընկերութիւնը, ինչպէս և Հայոց Բարեգ. Ընկերութիւնն ու Հայ Գիւղատնտես. Ընկ. ստացել են հետևեալ հեռագիրը Էջմիածնից.

Էջմիածին, 19 փետրվարի

Օրհնութեամբ Նորին Վեհափառութիւն Ծայրագոյն Պատրիարքի և Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց, մարտի 1-ին նշանակված է Էջմիածնում փախստականներին եղբայրական օգնութիւն ցոյց տուող հաստատութիւնների և կոմիտէտների ներկայացուցիչների համագումար։ Նորին Վեհափառութեան դիւանատունը խնդրում է ձեզ ուղարկել ներկայացուցիչ՝ մասնակցելու համագումարին։ Խորհրդակցութեան գլխաւոր առարկան լինելու է «Եղբայրական օգնութեան» կոմիտէտների և փախստականներին խնամատար բոլոր հասարակական և բարեգործական հաստատութիւնների գործունէութեան միջև համերաշխութիւն և միութիւն հաստատելու ներկայումս և փախստականներին հայրենիք վերադառնալու ժամանակ օգնութիւն կազմակերպելու գործը։

Դիւանապետ՝ Բագրատ եպիսկոպոս

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ԱԿԱՄԱՑ ԱՐԿԱԾԸ

Թերթելով հայ փախստականներին օգնող այստեղի կոմիտէտի փախստականների ցուցակը, աչքովս ընկան երկու հայ կանանց անուններ, որոնց մասին հետևեալ մակագրութիւնը.

«Դիպուածով ռուսական շոգենաւով այս կողմերն ընկած»։

Երէկ տեսայ այդ կանանց. և թէպէտև այդ ակամայ արկածը, որի շնորհիւ նրանք յայտնվել են այստեղ, միանգամայն հետաքրքրական է, սակայն մէջ եմ բերում մանրամասնութիւնները։

Այս կիներից մէկը, Շաբին-Կարահիսարի մօտ գտնվող Թամզարա գիւղում ոստայնագործ Յովհաննէս Էմիրզեանի կինը՝ Սուրմա անունով, պատերազմից առաջ գնացած է եղել Պոլիս, իր եղբօր՝ Յովակիմ Էվլէնեանի մօտ, իր երկու որդոց՝ Գալուստի և Արմենակի տեսութեան (Ենի Ջաթալ-խան)։

Միւսը, Սեբաստիայում ներկարարութեամբ պարապվող Աւետիս Ազինեանի կինը՝ Նիմաս անունով*), որ նոյնպէս գնացած է եղել Կ. Պոլիս՝ իր որդի Վարազդատին պսակելու, որը ծառայում է Շիշլիից Եդիկուլէ երթևեկող տրամվայի գծի վրա։

Այդ երկու կիները Կ. Պոլսից ռուսական «Սան Միշէլ» շոգենաւով պիտի վերադառնային հայրենիք։ Շոգենաւը պիտի անցնէր Թիւրքական ափերով, զանազան քաղաքներում ապրանք և համբորդներ իջեցնելով և առնելով։ Շոգենաւի մէջ, ի միջի այլ ազգերի, գտնվում էին և 100-ի մօտ Թիւրքեր, որոնց մէջ 3 փաշա և 2 օֆիցեր։

Հինգշաբթի առաւօտից մինչև կիրակի, շոգենաւը պտտում է ջրերի վրա։ Կիրակի կանգ է առնում Իսկատոսի մօտ։ Այստեղ բոլոր Թիւրքերին խեր գերի ափ են իջեցնում, իսկ փաշաներին և օֆիցերներին զինաթափ անելով և փաստաթղթերը ձեռքներից առնելով՝ բանտարկում են նաւի մէջ։

12 օր այդտեղ մնալուց յետոյ, շոգենաւը մնացած համբորդներին առնելով գնում է Օդեսսա։ Այստեղ երկու կանայք, անծանօթ՝ Ռուսաստանի կարգերին, լեզուին և այլն, դիմում են հարց ու փորձով դէպի հայոց եկեղեցի։ Մի գիշեր մնալով ուսումնարանում, միւս օրը տեղական քահանան, որ Նոր-Նախիջևանցի է և այստեղ երբեմն ուսուցիչ եղած, հոգում է նրանց համար մի-մի տոմսակ և ձեռքներին տալով 3-ական ռուբլի ճանապարհածախս՝ ուղարկում այստեղ։

Ակամայ տարագրված կանանց այդ «դիպուածը» ճշգրիտ պատկերացնում է ճակատագիրը դառն և դժբաղդ մեր ազգի։

Նոր-Նախիջևան Ալ. Աբելեան

*) Որդիներից մէկը՝ Յովհաննէս, Թաքսուրի գլուխ՝ օֆիցեր, աւարտել է զինւորական դպրոցը և ոտքից վիրաւորված է բուլգարների դէմ պատերազմում. միւսը՝ Նշան անունով՝ Նիւ-Եօրկի մէջ աշխատող։ Թուցէ կարդացող-լսողները մի տեղեկութիւն տան մեր միջոցով այդ կանանց։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

◆ Փետրվարի 20-ի երեկոյեան ճեպընթաց գնացքով Ն. Կ. Բ. Մեծ Իշխան Գէօրգի Միխայլովիչ մեկնեց Կարս։ Նրան ուղեկցում է իր շքախումբը և Անդրկովկասի երկաթուղիների կառավարիչ Վասիլևսկին։

◆ Վրաստանի էկզարխ Պիտիրիմ արքեպիսկոպոսի կարգադրութեամբ, Անտոնի եպիսկոպոսը փետրվ. 19-ին այցելեց ասորի փախստականներին, որոնք ապաստանած են Զավօկզալնի քաղաքամասում, և տաք երեր բաժանեց նրանց, որ բաց էր թողել համառուսական զեմստվային դաշնակցութիւնը։ Դրանց տվեց նաև Նորին Մեծութիւն Թագուհի Կայսրուհու պահեստից մի վագոն պաքսիմատ, բաժանվեց նաև դրամ կերակրվելու համար։

◆ Մարտի 1-ին, Վարշավայի համալսարանի պրոֆ. Կ. Ս. Աղաջանեանը Հասարակական ակումբում կը կարդայ հրապարակական մի դասախօսութիւն «Ուշաթափութիւն և նևվրաստենիա» թեմայով։

◆ Այս օրերս Թիֆլիսում կը ստացվի 7 վագոն լրագրական թուղթ։

◆ Բէլգիայից Թիֆլիս եկաւ Թիֆլիսի էլեքտրաքարշի անոնիմ ընկ. վերատեսուչ-կարգադրիչ Խոժ. Մ. Լ. Րիզդինսկի, որը լիազօրված է ընկ. կողմից բանակցութիւններ սկսել քաղաքի հետ էլեքտրաքարշը քաղաքին վաճառելու մասին։

◆ Որոշված է 1916 թ. նորակոչների զինւորակոչութիւնը կատարել առաջիկայ մայիսին։ Այդ պատճառով զինւորական վարչութիւնը առաջարկել է ոստիկանապետին և քաղ. վարչութեան ձեռնարկել 1895 թւին ծնված տղաների ցուցակագրութեան, այնպէս որ այդ ցուցակները զինւորական վարչութեանը յանձնվեն եկող ապրիլի 18-ին։

◆ Ոստիկանապետը, իմանալով որ Հասարակական ակումբներում և ժողովարաններում վերականգնվել են ազարտ խաղերը, առաջարկում է իր օգնականներին և պրիստաւներին խիստ հսկողութիւն ունենալ այդ ակումբների և ժողովարանների վրա, որ նրանք գործեն օրէնքի պահանջած սահմաններում։

◆ Քաղաքային գիշերային ապաստարանների վրա հսկող յանձնաժողովը իր՝ ամսիս 20-ին կայացրած ժողովում տուեց հետևեալ որոշումները քաղաքային գիշերային ապաստարանների վերաբերմամբ. 1) ձեռք բերել «Հէլիոս» կամ այլ սիստեմի ապարատներ (մեքենաներ) ապաստարաններում գիշերողի շորերը ամեն օր ախտահանելու համար. 2) խնդրել քաղ. վարչութիւնից 30 հատ խալաթներ գիշերօթիկների համար. 3) ներկել կացարանների պատերը գաջով, յատակները լուանալ կանաչ սապոնով և ոչնչացնել միջատները այրելով կամ սուլեմա սրսկելով. 4) խնդրել քաղ. վարչութիւնից յատկացնել իւրաքանչիւր ամիս 176 ռ.՝ ապաստարաններում գիշերողներին կերակրելու համար ներկայ վարակիչ հիւանդութիւնների տարածման ընթացքում և 5) խնդրել քաղ. վարչութիւնից՝ տալ ձրի տոմսակներ բաղնիքներում լողանալու համար։

◆ Բագուի քաղաքագլուխ Լ. Լ. Բիչը խնդրել է Ալ. Խատիսեանին Բագուի հիւանդանոցներում պառկած վիրաւոր և հիւանդ զինւորների համար ընթերցանութեան համար գրքեր ուղարկել։

◆ Էնֆիաճեանի տանը, որ գտնվում է Վօրօնցօվսկայա փողոցի վրա, բացվում է նոր հիւանդանոց բծաւոր տիֆով վարակվածների համար։

◆ Փետրվարի 18-ի գիշերը Գվէնի գիւղում, իր կալուածքում սպանվել է բարոն Կուրտ Կուչէնբախ իր կնոջ հետ։ Սպանութիւնը կատարվել է կողոպուտի նպատակով։

◆ Վերջերս մենք ստացանք «Արարատ» ամսագրի յունվարի №-ը։ Այդտեղ ի միջի այլոց տպված է բանաստեղծ Ալ. Ծատուրեանի «Հայրենիքի ձայնը» ոտանաւորը, որ տպված էր «Մշակի» այս տարվայ № 1-ում։ Եւ սակայն «Արարատը» ամբողջովին արտատպելով այդ ոտանաւորը, չէ յիշել աղբիւրը։ Մենք ոչինչ չէինք ասի այդ մասին, եթէ «Արարատի» նոյն №-ում արտատպված չը լինէր «Հայաստան» վերնագրով մի փոքրիկ յօդուած Թիֆլիսի մի այլ թերթից, որի անունը, սակայն, «Արարատի» խմբագրութիւնը հարկ է համարել յիշել en toutes lettres.

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

◆ Կոմս Իգնատիէվը Պետական Դումային հարց է ներկայացրել բանալու պատմա-լեզուաբանական ֆակուլտետ Տոմսկում։

◆ Փետրվարի 10-ին Մոսկվայում, «Благород. собранія»-ի դահլիճում դերասանուհի Գզօվսկայան կազմակերպել էր մի համերգ, որի եկամուտի 50%-ը տրվելու է համառուսական քաղաքների դաշնակցութեան՝ Կովկասի փախստականների համար, 50% տրվելու է հայկական, Թիֆլիսեցիների և Բագուեցիների համերկրացիութիւններին նոյն նպատակի համար։ Երեկոյթին մասնակցում էին Մ. Մ. Իպպոլիտով-Իվանով, որի ղեկավարութեամբ կատարվեցին նրա նոտագրած «Ջէյթունի մարշը» և «Վրացական մարշը»։ Պ. Կաչալով արտասանութիւն արաւ, Ե. Նալբանդեանը նուագեց ջութակի վրա։ Երեկոյթը վերջացաւ կովկասեան պարերի կատարումով։ Երեկոյթը փայլուն աջողութիւն ունեցաւ։

◆ Հռոմում մեռել է յայտնի Ն. Գ. Չերնիշևսկիի աւագ որդի Ալէքսանդրը 60 տարեկան հասակում։

◆ Մոսկվայում լուրեր են պտտում, որ Վօստորգով քահանան կուսակրոնութիւն է ընդունում։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

Վ. ՏՕՏՈՄԵԱՆՑԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկվայի համալսարանի պրիվատ-դոցենտ և յայտնի տնտեսագէտ Վ. Տօտոմեանցը ամսիս 20-ին հասարակական ակումբում կարդաց մի դասախօսութիւն «Պատերազմը և կօօպերացիան» թեմայով։

Դասախօսը մի քանի խօսքով ընդգծելով պատերազմի բացասական նշանակութիւնը և նրա ազդեցութիւնը հասարակական կեանքի վրա ընդհանրապէս, կանգ առաւ իր նիւթի վրա և այն կարծիքը յայտնեց, որ պատերազմը թէև թւում էր թէ վնասակար ազդեցութիւն կունենայ կօօպերացիայի — սպառողական ընկերութիւնների և գիւղական վարկային հաստատութիւնների — վրա, բայց, ընդհակառակը, նա բարենպաստ ներգործութիւն ունեցաւ այդ ամենի վերաբերմամբ։

Պատերազմի սկսվելով մասնաւոր շատ տնտեսութիւնների և վաճառանոցների գործերն ընկան, սակայն դրա փոխարէն աւելացան սպառողական ընկերութիւնների և վարկային հիմնարկութիւնների գործերը և բարձրացաւ նրանց նշանակութիւնը։ Կռւող պետութիւնները չը վստահելով զօրքի հարկաւոր ուտեստի պաշարը վերցնել մասնաւոր անձերից, որովհետև երկիւղ էին կրում խարդախումից, նրանք դիմեցին իրանց երկրում եղած սպառողական ընկերութիւններին, որպէս վստահելի հիմնարկութիւնների, որոնք և այժմ ուտեստի մթերք են մատակարարում զօրքին։ Սպառողական ընկերութիւնների եկամուտները, ճիշդ է, պակասել են այժմ, բայց բարձրացել է նրանց նշանակութիւնը և դերը։ Նրանք այժմ աւելի մեծ կարեւորութիւն են ստանում, քան առաջ։

Սպառողական ընկերութիւնները մթերք մատակարարելով զօրքին իրանց հերթին այդպիսի մթերքը ստանում են գիւղական վարկային ընկ.-երից։ Եւ այդ հիմնարկութիւնները աւելի հիմք են գցում ժողովրդի մէջ, որ ապագայի զարգացման լաւ գրաւական է։

Զօրահաւաքի օրից սկսած Գերմանիայում սպառողական ընկերութիւններն են մթերք մատակարարում զօրքին. նոյն բանը կատարվում է Անգլիայում, մասամբ և Ֆրանսիայում։ Նոյնը տեղի է ունենում և մեզ մօտ Ռուսաստանում։ Սիբիրի իւղագործարանը, որ նախ քան պատերազմը իւղը արտահանում էր արտասահման, պատերազմի սկսումով, դադարեցրեց արտահանութեան գործը։ Այդ ժամանակ ռուս ինտենդանտութիւնը ցանկանում էր լաւ և անխարդախ իւղ ստանալ զօրքի համար, այդ պատճառով էլ բանակցութիւն սկսեց Սիբիրի իւղագործարանի սպառողական ընկ. հետ։ Եւ այժմ ռուս զօրքի իւղը մատակարարում է այդ ընկերութիւնը, ազատվելով օտար երկիրներ արտահանելու գլխացաւանքից։

Սպառողական ընկերութիւնների նշանակութիւնը և գործը ընդարձակվել է և չէզոք երկիրներում, ինչպէս օրինակ Դանիայում։ Սրանք պատերազմի հետևանքով ճանապարհների փակման պատճառով զրկվելով օտար երկիրների ապրանքների ներմուծումից, զարկ են տուել իրանց երկիրներում եղած սպառողական ընկերութիւններին, որոնց գործունէութեամբ զարգանում և աճում է գիւղական վարկային ընկերութիւնների գործը և նշանակութիւնը։

Մի խօսքով պատերազմը բարենպաստ ազդեցութիւն է ունեցել այդ ընկերութիւնների վրա և պէտք է սպասել, որ նրանք պատերազմից յետոյ աւելի լաւ գործունէութիւն կունենան և կընդարձակեն իրանց ազդեցութեան շրջանները։

Դասախօսութիւնից յետոյ եղաւ զրոյց, որին մասնակցեցին Ս. Խարազեան, Ա. Աթանասեան, Մ. Բերբերեան, Գ. Կաֆեան և ուրիշները։

Վերջում դասախօսը պատասխանեց խօսողներին նոր փաստացի տուեալներով։

Դասախօսը ամբիոնից իջաւ բուռն ծափահարութիւնների տակ։ Ս. Բ.

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ ՍԱԼՕՆՈՒՄ

Փետր. 20-ին, բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի նախագահութեամբ կայացաւ Սալօնի հերթական jour fixe-ը, ուր Բ. Իշխանեան կարդաց մի դասախօսութիւն՝ «Եւրոպական պատերազմը և ազգային հարցը, մասնաւորապէս հայոց հարցը» թեմայով։

Ընդհանուր ակնարկ ձգելով պատերազմի վրա, դասախօսը շօշափեց մանր ազգութիւնների խնդիրը, թէ ինչ ապագայ է խոստանում պատերազմը մանր ազգութիւններին ընդհանրապէս և հայ ազգին մասնաւորապէս։

Դրված հարցին պատասխանելու համար պէտք է ի նկատի ունենալ կռւող պետութիւնների պայմանները։

Ազգային հարցի դրական լուծումը տեղի կունենայ միայն գերմանական միլիտարիզմը խորտակելու դէպքում։ Ցանկանալ գերմանական զէնքի յաղթութիւնը, նշանակում է, որ ազգային հարցեր ստեղծել և խճճել եղած հարցերի վիճակը։ Սակայն եռապետեան համաձայնութեան յաղթութիւնը դրական հետևանք պիտի ունենայ ազգային հարցերի նկատմամբ։ Նախ և առաջ լեհական հարցը կարող է ստանալ իր լուծումը, երկրորդ՝ բաւարար լուծում կը ստանան Աւստրիայում ապրող մանր ազգութիւնների խնդիրները։ Թիւրքիայի պարտութեամբ լուծում կը ստանայ և հայոց հարցը որոշ պայմաններում ու հանգամանքներում։

Դասախօսութիւնից յետոյ եղաւ մտքերի փոխանակութիւն։ Խօսեցին Գէորգեան, Սոլօվեան, Համբարձումեան, Վարդանեան, Երզնկեան և ուրիշները։

Վերջում դասախօսը պատասխանեց առարկողներին։

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Сборникъ Дипломатическихъ Документовъ. Реформы въ Арменіи. 26 ноября 1912 г.—10 мая 1914 года. Изд. Министерства Иностр. Дѣлъ, Петроградъ, 1915 г.

(Ժողովածու Դիպլոմատիկան Դոկումենտների։ Րէֆորմները Հայաստանում։ 26 նոյեմբեր 1912 թ. սկսեալ ցը 10 մայիս 1914 թ.)։

V

Նարնջագոյն գրքի 15-րդ դօկումենտն է Կ. Պոլսի ռուսաց դեսպան Գիրսի հեռագիրը՝ Սազօնովին, 1913 թ. մարտի 13-ին այն մասին, թէ Կ. Պոլսի հայոց պատրիարքի և Հայաստանի թեմական առաջնորդների զեկուցումները քիւրդերի բռնութիւնների մասին հայերի վրա, դժբաղդաբար, ճիշդ են։ Ուստի և դեսպանը կարծում է, որ լուրջ միջոցներ պէտք է ձեռք առնվեն րէֆորմների իրագործման համար Թիւրքաց Հայաստանում։ Ապա դեսպանը յայտնում է, որ չը պէտք է յոյս դնել Թիւրքաց կառավարութեան վրա այդ գործի նախաձեռնու-

---

ըը, իսկ արտաքին առևտրի մէջ օգտըվելու է $1^1/_2$ միլիարդ վարկից մինչև խաղաղութիւն կը կնքվի, որից յետոյ միայն պիտի լինի այդ վարկի լիկվիդացիան։

Մնում է որ Ռուսաստանը աւելացնի իր ոսկու ֆօնդը, ռուբլու կուրսի առաջիկայ տատանումների առաջն առնելու համար, որը կարող է առաջանալ թէ նոր թղթադրամների բաց թողնելու դէպքում և թէ $1^1/_2$ միլիարդ վարկի լիկվիդացիայի դէպքում։ Ֆօնդի աւելացման համար գլխաւոր աղբիւր պիտի ծառայեն հասութահարկը և ոսկու արտադրութիւնը, որոնք առ այժմ միմիայն ծրագիր են։

Ի վերջոյ փաստը մնում է փաստ, որ էմիսիոնի իրաւունքը խախտված և ռուբլու արժէքն ընկած է. իրողութիւն է, որ 827 միլիոն ռուբ. թղթադրամ նորմայից աւելի է թողնված և սպասվում է նորանոր յաւելումների, որոնք աւելի պիտի ազդեն նրա կուրսի վրա. այս դէպքում կարող է կուրսի անկումը կանխել այն միջոցներին, որոնց ձեռնարկումն ու կիրառումը անհրաժեշտ է այժմ. դրանք են հասութահարկն ու ոսկու արդիւնաբերութեան զարկ տալը. այդ դէպքում, որպէս կասեցնող միջոց պէտք է համարել էմիսիոնի իրաւունքի փոխումը գերմանական կամ ֆրանսիական սիստեմով, որը մեծապէս կազդի ոսկու ֆօնդի աւելացման՝ համեմատած շրջանառութեան մէջ եղած թղթադրամի քանակութեան հետ. նոյնիսկ խաղաղութիւնից յետոյ Ռուսաստանը կարիք պիտի զգայ ոսկու մեծ ֆօնդի, որպէսզի $1^1/_2$ միլիարդ վարկի հատուցումը չազդի մեր թղթադրամի կուրսի վրա, քանի որ այդ հատուցումը դարձեալ ոսկով պիտի լինի, որի համար Ռուսաստանը պէտք է պատրաստ լինի միշտ։

Մոսկվա Ալ. Մել-Աղաջ.

ՖԵԼԻԵՏՕՆ

ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ

Որքան և մեծ չարիքներ բերին իրանց հետ «Գէբէն» և «Բրեսլաու» նաւերը, որոնց պատճառով և սկսվեց մեր այս պատերազմը Թիւրքերի հետ, բայց մէկ-մէկ դրա համար նրանց շնորհակալ ես լինում։

Եւ ծնց շնորհակալ չը լինես։ Շնորհիւ «Գէբէնի» և «Բրեսլաուի» մենք հայերս սկսեցինք փոքր առ փոքր ծանօթանալ մեր երկրի և յատկապէս Հայաստանի հետ։

Սարըղամըշ, Կարաուրգան, Օլթի, Արդուին, Ալաշկերտ, Դիադին, Բիթլիս, Բայբուրդ և այլն։

— Ասացէք, խնդրեմ, չեմ ասում հայերից, այլ կասեմ հայ ինտելիգենտներից քանիսը գիտեն, թէ ուր է Կարաուրգանը. և, ընդհանրապէս, եթէ նրանց հարցնէիր՝

— Յարգելի Բարեգործական, Հրատարակչական, Կուլտուրական, Հայ Գրողների, Պատմահնագիտական և Ազգագրական Ընկերութիւնների անդամներ, ասացէք, խնդրեմ, թէ ուզենանք Թիֆլիսից Էրզրում գնալ, Հայաստանի այդ Կարին ասացեալ մայրաքաղաքը, ինչ ճանապարհով պիտի գնանք։

Երդվում եմ, որ այդ հարցին ոչ ոք պատասխանել չէր կարող։ Շատ-շատ՝ գիտէին մի բան, որ պէտք է գնալ Կարս, իսկ թէ յետոյ ուր, Աստուած գիտէ այդ։ Դրանից այն կողմը մեր հայրենագիտական-աշխարհագրական բոլոր գիտութիւնները կտրվում ու կանգ էին առնում։

Ո՞վ գիտէր մեզնից Սարըղամըշն ու Կարաուրգանը, Հասան-Կալէն ու Քեօփրիւքեօյը և այլն և այլն։

Ինչու էդ։ Հէնց գանք Բայազէդին։ Մի հայ ուսուցիչ՝ երբ լրագրից իմացաւ, որ մեր զօրքը վերցրել է Բայազէդը, շուարած հարցրեց ինձ.

— Եղբայր, ախար Բայազէտը մերն էր. էդ Թիւրքերը ե՞րբ առան, որ հիմա էլ մենք ենք նրանցից առնում։

Խե՜ղճ ուսուցիչ. նա Նոր ու Հին Բայազէտները իրարից տարբերել չը գիտէր...

Ի զուր չէին ասում, որ աշխարհագրութիւն մենք սովորում ենք ոչ թէ Աբեղեան-Բարայեանների դասագրքերից, այլ պատերազմների ժամանակ։

Բայց միայն աշխարհագրութիւնն է։ Իսկ հայերի թիւ հա՞րցը։

— Ի՞նչքան հայ կայ Թիւրքիայում։

Թւում է, թէ այս հարցը պէտք է որ, գոնէ մօտաւորապէս, մեզ համար պարզ լինէր, որովհետև չի կարելի ռեֆորմների ծրագիր, ինքնավարութիւն, ինքնօրինութիւն, ինքնիշխանութիւն պահանջել ու եռանդել հայերի համար, առանց իմանալու թէ այդ երկրում ի՞նչքան հայեր կան։

— Չորս միլիոն, — ասում էր մի ազգասէր։ Ես երդվում եմ, որ չորս միլիոն և... և մարդը երդվեց։

— Տօ ինչ ես ասում, ինչ չորս, ընկի երկու միլիոն էլ չը կան, — պատասխանում է մի վատատես հայ։

— Ի՞նչ. երկո՞ւ. Գիժ ես ինչ ես։ Բոլոր 6 վիլայէթներում բոլոր հայերին որ հաւաքում ես, հազիւ հազ մի միլիոն են կազմում, — աղաղակում էր մի ուրիշ հայրենասէր։

Եւ ինչ. սրանից մի տասնհինգ օր առաջ՝ երբ Սալօնում լսեցի Հ. Առաքելեանի մանրամասն զեկուցումը հայերի թւի մասին Թիւրքահայ կոչված վիլայէթներում, գլուխս շարժեցի։ Բանից դուրս եկաւ (ամենաարժանահաւատ աղբիւրներից), որ Թիւրքաց Հայաստանում հայերը ո՛չ երեք միլիոն են և երկու, և մէկ և... 900,000։ Եւ դա նայած նրան, թէ ո՛ր գիտնականը, ո՛ր դիպլոմատն է հաշվել ու հետազօտել։

Միթէ իսկապէս ցաւալի չէ։ Չը գիտենք թէ՛ վերջապէս, ի՛նչքան ենք մենք։

Նորերս հանդիպեցի մի շատ կուլտուրական անձի, որը մի երկու ամիս առաջ նշանակված էր Բայազէդ՝ մեր գրաւած այդ շրջանի կառավարչի պաշտօնով։

Բայազէդի նոր կառավարիչը տասնեակ տարիներ մեր զանազան գաւառներում գաւառապետի պաշտօն է վարել. երբ իմացայ, որ գնում է, խորհուրդ տուի նրան հետը վերցնել ամենաանհրաժեշտ իրերը։

Նա զարմացաւ։

— Ի՞նչ էք ասում, եղբայր, չէ՞ որ ես գնում եմ մի քաղաք։ Միթէ այնտեղ այդ բաները չը կան։

Ես նրան պատմեցի Բայազէդի քաղաքի «Մշակի» սեփական թղթակից Ա. Պալազատի թղթակցութիւնների այն կտորները ուր նա, լսում էք, գրում էր լրագրում բառացի կերպով հետևեալը.

«Ես գտնվում եմ Բայազէդի ամենալաւ տան մէջ. տանը լուսամուտ իսկ չունի. սենեակիս կտուրն ամեն ծակերից կաթում է, չը նայած որ ձիւնը վաղուց հալվել վերջացել է. սենեակս մի լիճ է և այս նամակս գրում եմ ծալքաւեղում՝ միակ անկիւնում սենեակիս, մէջ ուր չէ կաթում և որի մէջ, որպէս ամենաապահով տեղ, տեղաւորել եմ իմ մահճակալս»։

Նոր շրջանապետը լսում էր պատմածս և չէր հաւատում, համարում էր չափազանցութիւն։

Այս օրերս շրջանապետին տեսայ Թիֆլիսում. նա գնացել, մի ամիս մնացել էր այնտեղ և այժմ վերադարձել էր։

— Հը՞, ինչպէս գտաք Բայազէդ քաղաքը։

Խօսակիցս սոսկալի բաներ էր պատմում Բայազէդ քաղաքից, այն Բայազէդից, որ շրջանի մայրաքաղաքն է, ուր կայ Թիւրքական շրջանային դատարան, հասկանում էք՝ окружный судъ, կայ մունիցիպալիտէտ, հարկային տեսուչ, զինւորական առեան և տասնեակ այլ առեաններ, ճիշդ այնպէս, ինչպէս Ժընէվում, Նանսիում, Կօբլէնցում, Ցիւրիխում։

Եւ ինչ։ Դուրս է գալիս, որ երանելի Թիւրքիայի այդ լուսաւոր կէտում հասարակ փայտեայ թախտ անգամ չը կայ, մոմ, լուցկի, վառարան, բուխարի, թուղթ, թանաք, բաժակ, աման և այլն, այդ բոլորը այնտեղ նոյնքան հազուագիւտ էին և են, որքան, դիցուք, մեր Իգդիրում Լուվրի գօբլէնը կամ Սէվրի յախճապակին։

— Թախտի տեղ մի բժշկից վերցրի հիւանդների և վիրաւորների համար շինած նոսիլկա և մի ամիս քնում էի այդ նոսիլկայի վրա, — պատասխանեց ինձ այդ շրջանի գաւառապետը...

Ահա ձեզ և մի պատկեր այն շրջանից, ուր հարիւրաւոր տարիներ տիրել է Թիւրքական երանելի կառավարութիւնն ու կուլտուրան։

Իսկ մե՞նք. մենք այստեղ երազում էինք միայն պատւի, գոյքի և կրօնի ապահովութիւն ստեղծել հայերի համար Թիւրքիայում, երբ հասարակ թախտ ու պատուհան անգամ չը կայ շրջանային քաղաքում։

— Իսկ գիւղե՞րը, — հարցնում եմ ես, — հայ գիւղերը, տները շէ՞ն են այդ շրջանում։

Խօսակիցս ժպտում է։

— Ի՞նչ գիւղ ու ինչ տուն։ Այնտեղ գիւղերն ու տներն այսպէս են. երբ ամառը գիւղացին իր մալով գնում է սար, նա տանում է իր հետ և իր տունը. այսինքն բարձում է եզների վրա տան մէջի եղածը, դրանց վրա դնում է փայտէ դուռը, և եալլա... դրանով էլ վերջացաւ նրա տունը, որը և տարաւ իր հետ։ Այնուհետև տան տեղ մնում է մի դատարկ գետնափոր, իսկ գիւղի տեղ մի շարք դատարկ ծակեր։

Եւ սա է այժմեան Հայաստանը։

— Կործանվող Հայաստանը։

— Ոչ, կործանված Հայաստանը։

Սալ-Մամ

[illegible]

16-րդը Բեռլինի ռուսաց դեսպան Սվերբեևի հեռագիրն է մինիստր Սազոնովին մարտի 15-ին, [illegible]

կան հարցով և համարվում է գիտակ Փոքր-Ասիայի և Պարսկաստանի։ Նրա նախաձեռնութեամբ 1896 թ. Բեռլինում կազմվել է (հայկական կոտորածներից յետոյ) „Deutche Orient Mission", որ ունի կուլտուրական-լուսաւորական և հումանիտար նպատակներ։ Այդ ընկերութեան միջոցներով, որ իբր թէ ծախսել է արդէն 10—12.000,000 մարկ՝ հիմնվել և պահպանվում են բազմաքական դպրոցներ Փոքր-Ասիայում և Պարսկաստանում։ Դոքտոր Լէպսիուսի խօսքով, նրա հիմնած ընկերութիւնը, որ յայտնապէս թշնամաբար էր վերաբերվում Աբդուլ-Համիդի ռէժիմին, իր գոյութեան առաջին օրում լիակատար հակակրութիւն էր գտնում գերմանական կառավարութեան կողմից, իսկ վերջերս գերմանական իշխանութիւնների վերաբերմունքը բոլորովին փոխվեց և „Deutche Orient Mission"-ը իր գործունէութեան մէջ ոչ միայն ընդդիմադրութիւն չէ գտնում կառավարչական օրգաններին կողմից, այլ, ընդհակառակը, ամեն տեսակ բարոյական և նաև նիւթական աջակցութիւն է գտնում։ Գերմանիան թէև ուղղակի քաղաքական շահեր չունի Ասիայի այդ մասում, բայց կարողացել է ձեռք բերել տնտեսական շահեր, որ յոյս ունի զարգացնել, ուստի և Բեռլինում շատ եռանդով են նայում ամեն մի քայլի վրա, որ ռուսներն անում են Թիւրքաց Հայաստանում, և դրանով է բացատրվում այն յուզմունքը, որ բարձրացրել է մամուլը, երբ տարածվեց լուր, թէ ռուսաց կառավարութիւնը դիտաւորութիւն ունի հարկադրել Բ. Դուռը համաձայնել հաշտարար պայմաններին՝ մտցնելով ռուսական զօրք կովկասեան սահմանակից թիւրքական վիլայէթները։

17-րդը Բիթլիսի ռուսաց հիւպատոս Շիրկովի հեռագիրն է դեսպան Գիրսին, 1913 թ. մարտի 31-ին, թէ այդ քաղաքում քիւրդերը կոտորած են սպառնում հայերին։

18-րդը Երզրումի հիւպատոս Ադամովի հեռագիրն է դեսպան Գիրսին, ապրիլի 6-ին, թէ Ռէդվանում, Միդիատում, Ջէզիրում և Հասան-Կէֆէում, Տիգրիսի ափերին, քիւրդերը ապստամբվել են Բէդր-խան Բէգերի ղեկավարութեամբ. ապստամբները կողոպտել են Դար-Մահօրի Յակոբեան վանքը և հայոց եկեղեցին Հասան-Կէֆէում։

19-րդը՝ դեսպան Գիրսի հեռագիրն է մինիստր Սազոնովին, ապրիլի 7-ին, որ բացատրում է Բիթլիսում, Երզնկայում և Հաջընում տեղի ունեցած դէպքերը, որոնք կարող են աւելի սուր կերպարանք տալ մուսուլմանների և քրիստոնեաների յարաբերութիւններին։

20-րդը՝ դեսպան Գիրսի հեռագիրն է Սազոնովին, ապրիլի 23-ին, թէ հայոց Խառն Ժողովը յայտնել է Ազգային Ժողովին, որ ստիպված է հրաժարական տալ, ի նկատի ունենալով որ դրութիւնը գաւառներում ծանրանում է և հնարաւոր է մուսուլման ֆանատիկոսութեան բռնկումը, և որ ներքին գործերի մինիստրը հրաժարվել է ընդունել պատրիարքարանի պատգամաւորութիւնը։ Ազգային Ժողովը չընդունեց Խառն Ժողովի հրաժարականը և արտայայտեց նրան վստահութիւն։

(Կը շարունակվի)

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

Փետրվարի 20-ին Ժողովարանի դահլիճի բեմի վրա խաղացվեց Բ. Այվազեանի «Սասունը այրվում է» 5 գործ. դրաման։

Ներկայացումը կազմակերպել էր դերասան Գ. Միրաղեան, յատկացնելով հասոյթի 20°/₀-ը յօգուտ գաղթականների։

Պիէսի բովանդակութիւնը վերցված է թիւրքահայ արիւնոտ իրականութիւնից և բնականաբար, մանաւանդ ներկայ օրերում, համակրելում է հայ խաւերում տիրող ազգային խանդավառ տրամադրութեան հետ։

Ներկայացումը ընդհանուր առմամբ շտապ պատրաստութեան բնոյթ էր կրում։

Դահլիճը համարեա լի էր, չը նայած վատ եղանակին։

—

Թատրոնական ամեն տեսակ ներկայացումները դադարում են մեծ-պասի այս միջին շաբաթվայ ընթացքում։

Մարտի 1-ից կը վերսկսվեն Ամիրաղոյի

[illegible]

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Գորի, 16 փետրվարի

[illegible]

յայտնում Բաքուի մի խումբ նուիրատուներին՝ մեզ ուղարկված «Մշակ» լրագրի համար։

Ի դիմաց վիրաւորների՝

Գր. Խիթարեան

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

—

Ցայտնի էմիգրանտ դր. Ռուսսիլ «Далекая Окраина» թերթի մէջ գրում է միջազգային քաղաք ստեղծելու հսկայական ծրագրի մասին, որ պատկանում է «Համաշխարհային գիտութեան ընկերութեան»։

Ծրագրվող միջազգային քաղաքը լինելու է լոյսի, առողջութեան քաղաք՝ լայն փողոցներով, զբօսայգիներով, մրցադաշտերով, ավբիւրներով, լճակներով և տնտեսական հիմնարկութիւններով։ Դա լինելու է քաղաք՝ առանց հիւանդների, «երկնահաս» մարդկանցով, քաղաք, որը իր մէջ բովանդակելու է աշխատանքի տնտեսութիւն, չքաւորութիւն և գեղեցկութիւն։ Այդ լինելու է ոչ միայն ամեն կողմից իդէալական քաղաք, այլ և մայրաքաղաք գիտութեան, գեղարուեստի, կենտրոն միջազգային բոլոր գործնական կազմակերպութիւնների, ասպարէզ միջազգային հասարակական, կուլտուրական և քաղաքական ամեն տեսակ ձեռնարկութիւնների։

Մտադրված ծրագրով քաղաքը բռնելու է 10 քառ. մղոն և կը կառուցվի առաջին յարմար ծովին մօտ տեղում, որ կենտրոն պետութիւնները։ Բաւականաչափ տարածութիւն թողնելով տների համար, ուր պէտք է բնակվեն այնքան բնակիչ, որ անհրաժեշտ կը լինի առևտրական և արդիւնաբերական նախաձեռնութիւնների համար, նախագիծը կենտրոնական մասը յատկացնում է այն շինութիւնների համար, որոնք նշանակված են լինելու համաշխարհային շահերը կազմակերպելու համար։ Դրանք բաժանվում են երեք կենտրոնի՝ գիտութեան, գեղարուեստի և ֆիզիքական կուլտուրայի։ Գիտական թաղը գեղարուեստի թաղի հետ կցվելու է «միջազգային ընդարձակ պրօսպեկտով», շըրջապատված առանձին ժողովավայրերի ներկայացուցիչների պալատ - բազիլենցիաներով։ Քաղաքի կենտրոնում շինվելու է հսկայական աշտարակ հազար կամ աւելի ոտնաչափ բարձրութեամբ, որի ծայրում կառուցվելու է անթել հեռագրի կայարան, իսկ ներքին յարկում, որ ունենալու է հսկայական տեղ, լինելու է համաշխարհային տպարան։ Այդ աշտարակը շրջապատող հրապարակում պէտք է կառուցվեն շինութիւններ միջազգային կոնգրէսների համար, որոնք նուիրված են լինելու բժշկութեան, առողջութեան, ճշմարտութեան կամ լեզուաբանութեան, էլեկտրականութեան և գիւտերին, երկրագործութեան և ճանապարհների հաղորդակցութեան. բոլոր այս շինութեան պալատները իրանց մէջ տեղաւորելու են ժողովարանի դահլիճներ, գրադարաններ, թանգարաններ և ծառայութեան բնակարաններ։ Հիւսիս-արևելեան անկիւնում լինելու է միջազգային դատարանի շինութիւնը, իսկ դիմացը՝ հարաւ-արևմուտքում՝ կրօնների տաճարը։ Նախագիծը վերջանում է միջազգային բանկի և միջազգային բօրսայի շինութեամբ, համաշխարհային տեղեկատու գրադարանի հետ միասին։ Շրջակայ հրապարակ-այգիներում տեղ են յատկացված բարձր կրթական հիմնարկութիւնների համար։ Գեղարուեստական թաղը ֆիզիքական կուլտուրայի թաղի հետ միանում է բուսաբանական և կենդանաբանական մի շարք ծառաստաններով։ Գեղարուեստի հրաշագեղ տաճարը հանդիսանում է այդ կենտրոնի գլխաւոր արձանը։ Նա իր մէջ բովանդակում է լսարան և աբաւեստանոցներ, նկարներ և արձանագործական սրահներ։ Ֆիզիքական կուլտուրայի թաղը նշանակված է միջազգային ատլէտական խաղերի և մարդկային մարմնի ձևի կատարելութեան համար։ Կենտրոնում լինելու է հսկայական կրկէս։ Նրա կողքին հսկայական աւազան լողանալու համար, մարմնամարզական դահլիճներ տղամարդկանց և կանանց համար, բաց դաշտեր միջազգային ցուցահանդէսների համար։

Նախագիծը իրականացնելու արժէքը հաշվում է հարիւր միլիոն դոլլար (200 միլիոն ռուբլի), մի գումար, որ արդարացի որոշումով առանձնապէս մեծ չէ աշխարհի պետութիւնների համար։ Կազմակերպութեան միջազգային կոմիտէտը իր համագումարում, որ լինելու է եկող տարի, ընտրելու է այդ մայրաքաղաքի տեղը։ Ենթադրվում են շատ տեղեր.—հոլլանդական ափը՝ Հաագային մօտ, Տուրվուերէն՝ Բրիւսէլի մօտ, Սէն-Ժերմէն՝ Պարիզի մօտ, Մարմարա ծովը՝ Կ. Պոլսի մօտ, Նիւ-Ջերսի ծովափը՝ Նէյէ-Վուրքի մօտ՝ իսկ վերջին ժամանակները իր թեկնածութիւնը առաջ է քաշում Կուբա կղզին։ Գեղարուեստական, գիտական և քաղաքական աշխարհի աչքի ընկնող շատ գործիչներ կենդանի մասնակ-

ցութիւն են ունենում նախագծի մշակման գործում և միջազգային կոմիտէտի համագումարը առաջիկայ տարի կը հետաքրքրի ողջ աշխարհը։

Խմբագիր-հրատարակիչ՝

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է՝

№ 3	դէպի Բաթում	1 ժ. 45 ր. ցերեկ.
№ 4	» Բաքու	7 ժ. 3 ր. երեկ.
№ 6	(արագ) »	12 ժ. 8 ր. ցերեկ.
№ 9	» Բաթում	8 ժ. 53 ր. երեկ.
	» Ջուլֆա	10 ժ. 23 ր. երեկ.
	» Բօրժոմ	3 ժ. 20 ր. ցերեկ.

ԺԱՄԱՆՈՒՄ Է ԹԻՖԼԻՍ՝

№ 3	Բաքուից —	12 ժ. 54 ր. ցերեկ.
№ 4	Բաթումից —	5 ժ. 55 ր. երեկ.
№ 5	Բաքուից (արագ)	7 ժ. 41 ր. երեկ.
№ 10	Բաթումից —	9 ժ. 51 ր. առաւ.
	Ջուլֆայից —	6 ժ. 53 ր. առաւ.
	Բօրժոմից —	7 ժ. 25 ր. առաւ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի

Հիմնված 1880 թ.

(Պուշկա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

«606»-ի եւ «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.

Ա Ռ Ա Ւ Օ Տ Ն Ե Ր Ը

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վերաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն։

Բ. Գ. ԱՂԱՄԱՐԵԱՆ—9½—2 ժ. ներքին, ջղային և երեխայոց հիւանդութ. և ծախկահատ.։

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի քթի հիւանդութ.։

Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. երեխ. հիւանդ. և տաբաթ. երեխայոց ներքին և հիւ. և ծաղկահատ.։

ԿԻՆ-Բ.ԺԻՁԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբար ձուէթիւն և կանանց հիւ.։

Ե Ր Ե Կ Ո Ն Ե Ր Ը

Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—6—7 ժ.

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

1. 0—29

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Գ.Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

նախկին օրդինատոր Պետերբուրգի սիֆիլ.-վեներ. կլինիկայի։ Ընդունում է հիւանդներին յատկապէս միզասեռային, վեներ., սիֆիլիսային հիւանդութեան. առաւ. ժամը 10—11 և երեկ. ժ. 6—8. Սեմեոնովսկայա փող., № 18 (Վօրօնցովի արձանի մօտ)։ Բժշկի բնակարանը Սեմեոնովսկայա, № 16.

(հ. ու. կ.) 1018. 100—36

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1011.

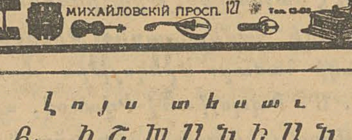

(կ.) 50—14

Լ ո յ ս տ ե ս ա ւ

Բ. Ի Շ Խ Ա Ն Ե Ա Ն

„Գերմանիայի եւ Թիւրքիայի տնտեսա-քաղաքական փոխ-յարաբերութիւնը" (քննական տեսութիւն), երես 64, գինը 25 կոպէկ։

Արդիւնքը յատկացվում է փախստականների օգտին։

Դիմել՝ Թիֆլիս, «Գուտենբերգ», Կենտրոնական և «Գիր» գրախանութներին։ Նոյն տեղը վաճառվում է հեղինակի ռուս. գրքոյկը՝

„Нѣмецкій профессоръ о германскомъ шовинизмѣ".

Գ ի ն ը 15 կ ո պ է կ։

(օ. մ.) 98. 10—2

ԾԱԽՎՈՒՄ Է

մի-յարկանի տուն, նկուղը կամարաչէն, 285 քառ. սաժ. հողամասով, Նիկօլայեվսկայա փողոցի վրա։ Պայմանների մասին տեղեկանալ Օրբելիանովսկայա փողոցի № 24 տանը։

(ա.օ.) 101. 2—2

„Մշակի" խմբագրատանը

վաճառվում են

հետեւեալ վիպական երկերը.

1) ՋՀՈՒԴ ՔՈՒՇԱՆ՝ վէպ Պարսկաստանի կեանքից, Շահրիարի . 1 ր. —
2) ԻՆՆՍՈՒՆ ԵՐԵՔԸ, մեծ վէպ Վ. Հիւգօյի, Թարգմ. Ա. Սաֆարեանի . . . . 1 ր 50 կ.
3) ՈՒՐԱՆԻԱ, աստղագիտ. վէպ. Կ. Ֆլամարիոնի, Թարգմ. Հ. Առաքելեանի . . . . 1 ր. 50 կ.
4) ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԸ, վէպ Հանրի Բորդօյի, Թարգ. Հ. Առաքելեանի — 60 կ.
5) ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐԿՈՒ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ, Շահրիարի . . . . — 50 կ.
6) ՀԱՅՐԵՆԱԶՈՒՐԿ, Ե. Սպիրիի, Թարգ. Իս. Ցարութիւնեանի . — 50 կ.
7) ՔՍԱՆ ՎԷՊԻԿՆԵՐ, Գի դը Մօպասանի, Թարգ. Հ. Առաքելեանի 1 ր. —
8) ՍԱՒԱՌՆՈՂ ՈԳԻՆ վէպ. Ե. Սօլովեանի . . . . — 40 կ.

Նրանք, որոնք յիշեալ գրքերից մի-մի օրինակ կը պահանջեն մեզանից փոքր կանխիկ վճարելով, կը ստանան 25°/₀ զեղչ և ճանապարհածախսը մեզ վրա։ Վերադիր վճարով պահանջողներին կը լինի միմիայն 15°/₀։

Հասցէն՝ Ред. газ. «Мшакъ», Тифлисъ.

(5) 0—2

„БОРАКСЪ"

Теперь я знаю и понимаю,
Скажете на препаратъ „Бораксъ",
И бѣлье всегда имъ стираю,
Какъ испытаемъ его не разъ,
Что стирается легко, чисто и бѣлоснѣжно
И для кармана экономично
И на руки дѣйствуетъ совсѣмъ нѣжно.
Требуйте его! Будете стирать
и продавать отлично. фабр. преп.
Г. К. Давыдова, въ Авмавирѣ.

(կ.) 1078. 10—10

Золотая медаль Лондонъ 1893 г.

Главный складъ у Г. Ф. Юргенсъ, Москва.

(կ.) (М. 4203) 23—3

Թիֆլիսի Կենտրոնական Գրավաճառանոցում

կարելի է ձեռք բերել հետեւեալ գրքերը.

Մաղաթիա Աւալեան. «Թիւրքերի խուժելը Կ. Պոլիս»—«Քաջասիրտ աղջիկ», գ. 20 կ.
Գաբրիէլ Առաքելեան. «Ամուսնական տարակուսանքներ», գ. 50 կ.
Գ. Թօրամանեան. «Ո՞րն է Խակական Հօռոմոսի վանքը», գ. 10 կ.
Բ. Իշխանեան. «Գերմանիայի և Թիւրքիայի տնտեսա-քաղաքական փոխ-յարաբերութիւնը», որի զուտ արդիւնքը յատկացվում է փախստականների օգտին. գ. 25 կ.
Փրիդրիխ Նիցշէ. գերմ. Թարգմ. Վ. Խորէն. «Այսպէս խօսեց Զրադաշտը». գ. 40 կ.
«Էֆիմերդէ». գ. 70 կ.
Մ. Տ. Շուտ. «Քուրդերը Թիւրքաց-Հայաստանում (ազգագրական նիւթեր), գ. 60 կ.
Սալ-Ման. «Գեներալ - ադիւտանտ Ց. Լազարեան», գ. 30 կ.
Վահունի. «Պատրանք» վէպ, գ. 1 ր.
Նար-Դոս. «Պայքար» վէպ, գ. 75 կ.
Րաֆֆի. «Պարսկական պատկերներ» (ձեռագրից), գ. 2 ր.
Հրատար. «Նոր-Առողջապահիկ» հանդէսի № 1—«Ջեռնարկ շուատփոյթ բժշկական օգնութեան և հիւանդապահութեան». գ. 30 կ.

Դիմել՝ Въ Тифлисъ, Центральная книжная торговля. 103. 1—1

Եղբ. Աւարզանեանների

տնկարանը առաջարկում է պտղատու ծառեր սպանական ամենալաւ տեսակի՝ չափաւոր գներով. միամեայ ծառերը 15—20 ր., երկամեայ ծառերը 25—30 ր. հարիւր հատը։ Հասցէն՝ հասարակ, ապահովագրված և դրամական ծրարների համար. Ст. Скра (Зак. ж. д.), Г. П. Авсаркисову. Կատալոգները ուղարկվում են ձրի։

(հ. կ.) 61. 10—7

Ծախվում են

1) «ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԱՂՏՆԻ ՑԱՒԵՐԻ ԲԺՇԿԱՐԱՆ», նկարներով, բազմաթիւ խորհուրդներով և բէցէպտներով։ Անհրաժեշտ գիրք և պարզ ու հասկանալի գրված ամեն մի չափահասի համար. բազմաթիւ նախազգուշութեան կանոններ ռէցեպտով և այլ ցուցերով չը վարակվելու համար։ Գրքի մէջ կայ նաև սուր և խրոնիկական տրիպէրի և բժշկութեան մասին, րէցեպտներով։ Գինը 50 կոպ.։

2) «ՓՈՐՁԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌՋԵՒՆ ԲԺՇԿԱՐԱՆ», ամեն տեսակ պատահական փորձանքներ, հիւանդութիւններ, թունաւորութիւններ և նրանց շուտափոյթ օգնելը, Բազմաթիւ տնային դեղեր և խորհուրդներ։ Շատ պարզ ու հասկանալի լեզուով։ Ամեն մարդու անհրաժեշտ գիրք գրպանի համար, և ամեն մարդ կարող է մեծ օգնութիւն հասցնել թէ իրան և թէ ուրիշներին։ Գինը 30 կոպ.։

3) «ԾԻԾԱՂԻ ՏԿՃՈՐ» ամենալաւ և ծիծաղաշարժ անէկդոտների ու սրախօսութիւնների ժողովածու։ Ծիծաղաշարժ ակճորի պատկերը գրքի երեսին։ Գինը 20 կ.։

Այս երեք գրքերը միասին պահանջողներին

ՁՐԻ ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ ԵՄ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ

երեք հետեւեալ գրքերը. 1) «Ոնիկարմատի շալվարը» ծիծաղաշարժ վօդեվիլ չափահասների համար (գինն է 20 կ.), 2) «Րաֆֆի» պատկերով (գ. 10 կ.), 3) «Միւնոյն դագաղում», պատմուածք հայ-թիւրքական կռիւներից, գիւղերի նկարներով, գինն է 7.։

Գրքերի գինը և ճանապարհի ծախս 20 կոպ. անպայման առաջուց ղրկել մարկաներով։ Հասցէս՝ Тифлисъ. Семеновская ул. № 9. Медицинскому фельдшеру А. Г. Есаяну.

(հ.կ.) 327. 100—77

ԿՐԱԿԻՑ ԱՊԱՀՈՎ, ՇԷՆՔԵՐ ԿԱՌՈՒՑԵԼՈՒ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Պետրօգրադի I պօլիտեխն. դասընթացքներին կից։ Ընդունելութիւնը շարունակվում է։ Պարապմունքների սկիզբը II խմբի հետ—մարտի 1-ից։ Աւարտողները ստանում են պաշտօն։ Մանրամասնութիւնները ձրի։

Петроградъ, Б. Ружейная, 6.

Նոյն տեղը ստուգումներ Հիդրոտեխնիկ. Դասընթացքների մասին։

(հ. կ.) (П. 8396) 2—2

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ

Որպէս անվնաս, կատարելագործված և ամենալաւ միջոց նոր և հին Հօնօրրէի (տրիպպերի) դէմ, առաջարկում ենք կապսիւլներ «Ա» Ցակոբեանի, (капсюли «А» Акопяна), որը թոյլատրված է գլխաւոր բժշկական խորհրդից № 765։

Բոլորովին բժշկվելու համար հարկաւոր են 4 արկղ, իսկ քրօնիկական (հնացած) հիւանդներին—վեց արկղ։

Գինն է՝ մէկ արկղի 2 ր. 50 կ. (60 հատ) } կարելի է ստանալ պօստով
» ½ արկղի 1 ր. 50 կ. (30 հատ) } վերադիր վճարով։

Ծախվում է բոլոր մեծ և յայտնի դեղատներում և դեղատան պահեստներում։ Գործադրելու ձեռնարկը կցվում է արկղիկին։ Գլխաւոր պահեստն է ամբողջ Ռուսաստանի համար. Москва, Срѣтенка, Просвиринъ, домъ 7. Հասցէն նամակների համար՝ Москва, почт. ящ. № 486, Акопяну. Հեռագիրների համար՝ Москва Акяпосъ. (կ.) 1096. 14—7

ՈՒԵԻՏՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ իրաւունքներով և ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ

Բացվում է փետրվարի 10-ից զուգընթաց բաժանմունք։

Պարապմունքները երեկոյեան ժամը 7-ից։ Ուղղագրութեան դասընթացքը 40 ռուբլի։ Վաճառվում է հաշւապահութիւնը ինքնուրոյն միջոցով սովորելու դասագիրք։

I Тумановская ул. (въ началѣ Черкезовской ул.) с. д. № 13.

(ե. հ. կ.) 64. 10—9

ՏԵԽՆԻՔԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԻՆԺԵՆԵՐ

Տ.Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

Բաքու, Կրասնովօդսկայա փ. տ. Աւան-Դիզբաշեանցի։ Հեռախօս №№ 23-49, 23-50

Առաջարկում է ամբողջ Կովկասի և Պարսկաստանի համար իսկապէս ԴԻԶԵԼ շարժիչներ (մօտօրներ) յայտնի ԿՈԼՈՄԵՆՍԿԻ ընկ. մեքենայագործարանից։

Հօրիզօնական անգլիական շարժիչներ, (մօտօրներ) «ԿՐՕՍԼԷՅ» ընկերութեան մեքենայագործարանից «Դիւրացրած Դիզել» սիստեմի, որ գործ է ածվում նաւթի բոլոր տեսակներով. նաւթի ծախսն է մի ժամում ամեն մի ուժին ½ ֆունտ կամ 200 գրամմ։

Գազային շարժիչներ, որոնք բանում են թէ բնական և թէ գեներատորային գազով։

Ջրհան և ջրմուղ մեքենաներ (նասօսներ)։

Ջրի շարժիչներ (տուրբինաներ)։

Սառոյց պատրաստող մեքենաներ «Ֆէնիկս» ընկ. գործարանից։

Ամեն տեսակ էլեկտրական մեքենաներ և պիտոյքներ յայտնի «Դինամօ» ընկ. գործարանից։

Երկրագործական մեքենաներ՝ լօկօմօբիլներ, ցորեն մաքրող մեքենաներ, տրակտօրներ և այլն՝ յայտնի ամենայն ամերիկական «ԿԷՅՍ» (Case) ընկեր. գործարանից։

Մեծ ճանապարհի վրա աշխատելու համար ԱՒՏՕՄՕԲԻԼՆԵՐ նոյն ամերիկական «ԿԷՅՍ» (Case) ընկերութեան գործարանից։

Վերոյիշեալ տեխնիքական գրասենեակը իր վրա է վերցնում զանազան գործարաններ սարքել և գործի գցել իր միջոցներով՝ ինժեներներով և վարպետներով։

Դիմել՝ Баку, Техническая Контора Т. А. БУДАГЯНЦЪ.

Արտասահմանից՝ Bacou (Russie) Bureau Technique T. A. Boudaguian, Ingénieur

(հ.կ.) 551. 0—75

Типографія Канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.